

Schola Europaea

Főtitkári Hivatal

Hivatkozás: 2006-D-342-hu-4

Eredet: HU

Magyar nyelv 1 tanterv (óvoda, általános és középiskola)

AZ EURÓPAI ISKOLÁK LEGFELSŐBB TANÁCSA JÓVÁHAGYÁSÁVAL

A 2006. április 25 és 26-i hágai ülés – Den Haag

(Érvénybe lép: 2006. szeptemberétől)

Entry into force: September 2006

EURÓPAI ISKOLÁK

Óvoda és általános iskolai tagozat

Magyar nyelv 1

Tanterv és útmutató

Tervezet 2006. március

1. Óvodai nevelés célja

Az óvodai program alapvető feladatnak tekinti a személyiségdimenziók harmonikus fejlesztését, a gyermekek erősségeinek és esetleges sajátos fejlesztési szükségleteinek feltárását.

2. 1. A személyiségértékek, tulajdonságok, képességek közül, kiemelten alapozza meg az alábbiakat:

- a személyiség autonómiáját, pozitív énképét, önérvényesítő képességét,
- a saját szükségletek kifejezésének képességét,
- az érzelmi gazdagságot,
- a kultúrált magatartás szokásait,
- az önfejlesztő magatartást,
- a másság tolerálását,
- a társakkal való együttműködést,
- a döntés, a választás, a rugalmas gondolkodás, a kreativitás képességét,
- a művészetek, a természeti, társadalmi környezetük iránti érzékenységüket,

2.2. A sajátos tevékenységközpont-rendszerrel és a gyermeki szabadság biztosításával *támogatja a szocializáció szempontjából fontos szokásokat, magatartásmódokat, amelyben a beszéd, az anyanyelv használata folyamatosan megjelenik:*

- a kontaktuskeresést, a kommunikálás és a társalgás technikáinak elsajátítását,
- a gyermekek játékszükségletének kielégítését, az önkifejezés és az együttműködés kiteljesedését.
- a kompromisszumok, konszenzusok és az önérvényesítés stratégiáinak megtanulását,
- a társas konfliktusokban kevés felnőtt segítséggel a megoldások keresését,
- az önszabályozás, az önkontroll alakulását,
- a közös tevékenységekben az igényeknek, elképzeléseknek megfelelő szervezési teendők felvállalását,

2.3. Az értelmi fejlődésben a gyermekek eltérő tapasztalataira, egyéni és közös élményeire, érdeklődésükre és kíváncsiságukra építve: a cselekvés, tevékenység - a beszéd - és a gondolkodás egységét biztosítva fontosnak tartja:

- az utánzásra épülő tanulással együtt, a felfedezéseket, a próbálkozásokat, az élethelyzetekben, tevékenységekben történő felismeréseket, a pszichikus funkciók intenzív fejlődését,
- a hagyományok ápolását,
- a természet, az élőlények szeretetét és védelmét;
- az írott nyelv és a jelzések iránti érdeklődést.

2.4. A legfontosabbnak tekinti az *egészséges testi és lelki fejlődést*, az egészséges életmód szokásainak alakítását, a szükségletek és a mozgásigény kielégítését, az egészség óvását, védelmét és az esetleges hátrányok korrekcióját.

3. Az óvodai nevelés módszerei, a tevékenységre épülő foglalkozások

A gyermekek képességeinek kibontakoztatásában óvodáskorban meghatározó szerepe van a tevékenységeknek. A tevékenységben, annak minőségében tükröződik a gyermek fejlődése, miközben az eredményes cselekvések, műveletek visszahatnak a belső feltételek alakulására. Az önkifejezés, a kontaktusteremtés, kapcsolattartás fontos eszközei a tevékenységek, amelyek az óvodáskorban a cselekvésre, manipulációra, a közvetlen szenzomotoros tapasztalásra épülő értelmi aktivitást is magukba foglalják. E szemlélet alapján a gyermekek természetes életterében zajló és szervezendő tevékenységek, cselekedtető helyzetek szolgálják a fejlődést és a fejlesztést. Az óvodai program tevékenységközpontú szemléletének legfőbb megnyilvánulása az a rendszer, amely egységbe foglalja, integrálja a személyiség fejlődésében meghatározó tevékenységformákat, a játékot, a tanulást és a munkajellegű tevékenységeket.

Óvodáskorban a különféle kommunikációnak, az anyanyelv használatának, a beszédnek igen fontos szerepe van, valamennyi tevékenység során megjelenik, fejlődik.

Az anyanyelv biztonságos elsajátítását kiemelt módon is segítjük, egyes foglalkozások éppen ezt a célt szolgálják.

A játék

Az óvodáskorú gyermek alapvető szüksége, spontán szabad tevékenysége, örömforrása a játék. Integráló tevékenység, amelyet végig kísér a tanulás és a munka néhány jellemzője. Egyes játékfajtákban külső cél nélkül, a gyermek reprodukálja a felnőttek munkáját, majd a barkácsolásban, konstruálásban megjelenik a „valaminek a létrehozására” törekvés. A gyermekek játék közben számtalan ismerettel, tapasztalattal gazdagodnak. A játékszükségletből fakadó eszközkészítés során - felnőtt segítségével - technikai megoldásokat tanulnak meg.

A gyermek a játékban számtalan információt ad önmagáról, belső világáról, kellemes és kellemetlen élményeiről. A játékban integrálja a külső és a belső világot, „híd” a képzelete és a valóság között. Itt alakulnak társas kapcsolatai, gazdagodnak szociális érzelmei és a világról szerzett tapasztalatai, ismeretei.

A tevékenység és a kommunikáció az összekötő fonal a gyermek, a társai és az óvodapedagógus között. A tevékenységközpontok egységes rendszerbe integrálják azokat a tevékenységeket, amelyeket az óvodapedagógus tudatosan és átgondoltan, választási lehetőségként a gyermekek számára biztosít.

- **Szabad játék:** a gyermekek önként vállalt tevékenységei időtartamban is dominánsak a nap folyamán. Ugyanakkor a szabad játék mellett, ugyanabban a tevékenységrendszerben, a gyermekek választásai, kezdeményezései, és az óvodapedagógus felajánlásai a játékban tanulás sajátos formáit eredményezik. A gyermekek a nem didaktikai mozzanatok alapján szervezett tevékenységeket életkoruktól és fejlettségüktől függően választhatják.

- **Felajánlott tevékenységekben** (választható tevékenységek) az óvodapedagógus szempontjából vannak megkötések, a gyermekek a folyamatot önállóságtól és kreativitásuktól függően szabadon alakítják.
- **Az irányított játékok** (kötelezően választható tevékenységek) a műveltségtartalmat tervszerűbben közvetítő tevékenységek. (például: egy szabályjáték blokk kezdeményezése, vagy tapasztalatok szerzésére inspiráló helyzet előkészítése a homok-vízasztalnál; a gyermekek által elképzelt, a szabad játékhoz szükséges eszközök készítését segítő technikák bemutatása; ének-zenei tevékenység kezdeményezése, ...). Ezeket a gyermekek ugyanúgy örömforrásként élik meg, mint a szabad játékot.
- **Kötött foglalkozások:** a testnevelés minden korosztályban és a nagyoknak az ének-zenei tevékenység

Az óvodapedagógus feladatai

Legfontosabb feladatok:

- a gyermekek jelzéseinek megfigyelése és elemzése személyiségük megismerése érdekében;
- a közös élményeket nyújtó látogatások szervezése;
- a gyermekek elképzeléseinek támogatása;
- a játéktevékenységben az együttműködés szokásainak, az udvarias magatartás formáinak alakítása;
- a csoportélethez kötődő hagyományok ápolása;
- a gyermekek fejlettségétől függően, igényeiknek megfelelően a játékfolyamat segítése;
- a személyes kontaktus naponkénti kialakítása, a gyermek személyes problémáinak, egyéni élményeinek meghallgatása;
- a társas kapcsolatok, érzelmi kötődések támogatása;
- az egyezkedések, választások, döntések segítése;
- a játékban megjelenő fejlődésbeli különbségek tolerálása.

A munkajellegű tevékenységek

A játékidőben, az élethelyzetekben, bármely tevékenységben adódik lehetőség a munkavégzésre. A gyermekek kezdetben önmagukért, saját szükségleteik kielégítéséért dolgoznak az óvodapedagógus közreműködésével, majd később szívesen végeznek munkát társaikért is. A leggyakoribb munkafajták:

- az óvodai életet végigkísérő önkiszolgáló munka, amely a gyermekek önállóságát, önfelegyelmét, kitartását, feladattudatát fejleszti;
- a játékban megjelenő, önmaguk és társaik valós szükségleteit kielégítő munkák, a gyermekek önként vállalt, alkalmi tevékenységei (tízórai, saláta-készítés, sütés ...);
- a csoporthagyományok ápolásához kapcsolódó munkák (ünnepi készülődések: takarítás, díszítés, a terem átrendezése, meglepetések-ajándékok készítése ..);
- az élő környezet rendszeres ápolása (növények, állatok gondozása);
- az önként vállalt és kisebb csoportokban is végezhető alkalmi megbízások (a tevékenységközpontok rendjéért vállalt feladatok);
- a játékfajtákkal egybeeső munkák (önként vállalt barkácsolás, a játékeszközök javítása ...);
- együttműködés a szülőkkel, a csoportokért felvállalt munkában.

4. Az óvodai program feladatrendszere

Az óvodai nevelés feladatai az óvodai élet tevékenységformáinak keretében, az óvodapedagógus tudatos nevelőmunkájának következtében valósulnak meg, és a gyermekek személyiségének fejlődését eredményezik.

Az egészséges életmód alakítása

Feladatok:

- az egészséges életmód feltételeinek biztosítása;
- az egészséges életmód szokásainak kialakítása (testápolás, táplálkozás, öltözködés, a megfelelő szavak, kifejezések használata);
- az egészség megőrzése, edzése és a prevenció (testrészek elnevezése);
- az érzékszervek egészséges működésének segítése (érezékszervek megnevezése);
- a harmonikus, összerendezett mozgás, a testi képességek, a mozgáskultúra fejlesztése (mozgáshoz való kedv megőrzése; mozgástapasztalat bővítése; mozgáskészségek alakítása, fejlesztése; testi képességek, fizikai erőnlét fejlesztése).

Szemponatok:

- folyamatosság
- kötetlenség
- önkéntesség

- ***Szocializáció, érzelmi nevelés***

Feladatok:

- a társadalmi élet alapvető ismereteinek közvetítése közös élmények, tapasztalatok útján; (egyszerűbb események elmondása)
- az erkölcsi érzelmek megalapozása;
- az alapvető udvariassági szokások, magatartásmódok fejlesztése; (köszönés, az együttélés kifejezéseinek használata)
- a társas élet szabályaihoz való alkalmazkodás és az önérvényesítés erősítése;
- a szociális technikák megalapozása;
- a tevékenységekben az eredményre törekvés, akadályok leküzdésére nevelés, az akarat fejlesztése;
- a reális, saját értékeit felismerő énkép alakítása, a szükségletek, attitűdök beállítódása, formálása;
- a biztonságot nyújtó környezet kialakítása;
- modellnyújtás;
- kommunikációs és metakommunikációs képességek fejlesztése;
- másság elfogadása;
- a személyes és a csoportélet hagyományainak ápolása.

- ***Az anyanyelv fejlesztése***

Feladatok:

- a tapasztalatok, érzelmek, gondolatok szóbeli kifejező készségének fejlesztése;
- a kontaktusteremtés, a kommunikációs képesség, önkifejezés eszközeinek fejlesztése; (szerepjátékok, szituációs játékok)
- a gyermeket olvasó emberré nevelni; élménynyújtás; (dalok, versek, mesék, színjátékok)
- az örök emberi értékek közvetítése;
- az olvasás, írás megalapozása, az írott nyelv iránti érdeklődés támogatása;
- szókincs, beszédkézség, fantázia, emlékezet fejlesztés.

- ***Művészeti nevelés***

Feladatok:

- az érzelmi nevelés fontos eszközeként a polarizált érzelmek megalapozása, az empátia, az önkifejezés erősítése (mese, vers, zene, ábrázolás, mozgás...);

- esztétikai és etikai élmények nyújtásával az esztétikai, etikai fogékonyság formálása;
- az irodalom, az ének-zenei nevelés tartalmával a népi hagyományok, a kultúra gyökereinek ápolása;
- zenei anyanyelv megalapozása (zenei érdeklődés felkeltése; zenei készségek, képességek fejlesztése; hallás fejlesztés, ritmusérzék fejlesztés, mozgás, térforma fejlesztés; zenei ízlés, fantázia fejlesztése);
- a drámapedagógia eszközeivel az érzelmek, gondolatok mozgással és egyéb eszközökkel történő kifejezésének segítése;
- az alkotás, az esztétikum létrehozásának ösztönzése (folyamatos élménynyújtás, a külvilágra rácsodálkozás; ábrázolási technikák folyamatos megtanítása; az eszközök állandó biztosítása; az eszközök használatának megtanítása)

· **A külvilág tevékeny megismerése**

Ez a feladat tartalmi szempontból két egymástól elválaszthatatlan tapasztalati kört foglal magában.

- a.) **Az első kör:** a tárgyi, természeti környezettel, a jelenségekkel, folyamatokkal, anyagokkal kapcsolatos közvetlen tapasztalatoktól (fizikai tulajdonságaik, mennyiségük, stb...) a társadalmi környezet történéseinek érzékeléséig terjed.
- b.) **A második kör:** a környezetben, a tevékenységekben az élethelyzetekben szerethető tapasztalatokat integrálja, tapasztalatok leképezése.

A tevékenységek időkeretei: a napirend és a hetirend

A rövidebb távra szóló tervezést a napi és a hetirend, a napiterv és a hetiterv jelenti. A hosszabb távú tervezés alatt az adott csoport *nevelési tervének* elkészítése érthető, amely a helyi pedagógiai programnak egy szintje. Minden tervet a gyermekek életkorához az egyéni eltérésekhez, és az egyéni szükségletekhez kell igazítani. A hosszabb távú terv komplex, amelynek része például az irodalmi, ének-zenei anyag gyűjtése, a projektek lebontása többféle tevékenységre. A tervezés nem szűkül le az értelmi fejlesztésre.

A család és az óvoda kapcsolata

A csoportok életkori összetételének kialakítása az óvoda helyi lehetőségeitől függ. A szülők támogatásának megnyerése fontos feladat. A családdal való rendszeres kapcsolat, a kölcsönös informálás nagymértékben segíti a gyerekek fejlődését, érzelmi biztonságát.

A kapcsolattartás formája ebben az életkorban leginkább személyes megbeszélés.

Általános iskola Magyar nyelv 1 Tanterv

1–5. évfolyam

1. Célok

1.1. Általános célok

A magyar nyelv 1 tantárgy alsó tagozatos tanításának célja, hogy az életkori sajátosságok figyelembevételével elindítsa a kisgyermeket a tudatos nyelvhasználat képességének kialakulása felé. Ezáltal a gyermek megtanul igazodni a kommunikációs helyzethez, beszédében pontosabbá válik gondolatainak, érzéseinek, véleményének kifejezése, kialakulnak benne az udvarias nyelvi viselkedés szokásai, eredményesebb lesz együttműködése társaival és a felnőttekkel. Kiemelkedő feladat az olvasás révén való tájékozódás megismertetése és az írásbeli nyelvhasználat alapjainak lerakása.

1.2 Specifikus célok

Az 1–5. évfolyam alapfeladata az olvasás és a kézirás megtanítása, a helyesírás megalapozása, a szövegértés és a szövegalkotás elemi gondolkodási és nyelvi műveleteinek megismerése és gyakorlása. E célból adunk alapismereteket a nyelv rendszeréről, a szóbeli és írásbeli nyelvhasználat egyszerűbb szabályairól, és gyakoroltatjuk ezek alkalmazását.

Az alsó tagozatra jellemző a nyelvi képességek és az irodalomolvasás integrált fejlesztése. A mesék, történetek olvasása, dramatizálása, szövegrészletek, rövid versek emlékezetből való megtanulása alkalmat ad a tanulók szókincsének bővítésére, kifejezőképességének komplex fejlesztésére. Az olvasottakról való beszélgetés elősegíti a szövegek jobb megértését, ez pedig fejlesztően hat az élőbeszéd, a felolvasás és a szövegfogalmazás minőségére. Az életkori befogadóképességnek megfelelő ismeretterjesztő szövegek megalapozzák az önálló ismeretszerzést a könyvtárhasználat alapismereteivel együtt.

A magyar nyelv és irodalom tantárgy olvasmányanyaga ismereteket közvetít a társadalomról és a természetről, a hazáról, a családról és más alapvető személyes, emberi kapcsolatokról. Népünk múltjának történetei és példaértékű személyiségeinek ismerete erősíti a gyerekek nemzeti azonosságtudatát. Az olvasmányok szolgálják személyiségük fejlesztését, a másik ember tiszteletére, a szociális érzékenységre, a környezetért érzett felelősségre nevelést. A drámajátékok erősítik kapcsolatteremtő képességüket, fejlesztik mozgáskultúrájukat, a beszéd és a testbeszéd (nem verbális kifejezőeszközök) összehangolását.

2. Fejlesztési követelmények (képességek)

A megfelelő olvasási és íráskészség

Az olvasási készség elsajátításán túl az 1–4. évfolyam feladata az értelmező (interpretáló), a kritikai és kreatív olvasás megalapozása, valamint a kifejező felolvasás és szövegmondás gyakoroltatása is.

A kézirás megtanításával a tanulók írásbeli nyelvhasználatát alapozzuk meg. A betűformák, -kapcsolások elsajátításán keresztül vezet az út az írás automatizálásáig. Olyan írástempóra kell szert tenniük a tanulóknak, amely alkalmas az írás eszközi használatára. Az íráskép tetszetős külalakjának érdekében kívánjuk meg a gazdaságos és esztétikus szövegrendezést, a szabályoshoz közel álló betűtípus használatát, amely nem zárja ki az egyéni vonásokat. El kell érniük a tanulóknak a betűtévesztés, -csere, -kihagyás nélküli írást, a tanult helyesírási szabályok megtartását. Ezt segíti a képi közlés (vizuális információk) szerepének vizsgálata, a szövegtagoltság, tipográfiai eszközök, ábrák, jelek figyelembevétele a szöveg jelentésének megértésében.

Az irodalom és az olvasó kapcsolatának alakítása, a szövegértés fejlesztése

Erősíteniünk kell a gyermekek fogékonyságát az irodalmi művek érzelmi, erkölcsi, esztétikai értékei iránt. A népköltészetből és az igényes műköltészetből válogatjuk össze a gyermekek olvasnivalóit. Megismerkedhetnek a klasszikus, a kortárs hazai és határon túli magyar irodalommal. Az olvasott szövegek jelentésének kibontásán kívül fölfedeztetünk néhány alapvető irodalmi témát és motívumot a különféle műfajokban, közülük bemutatunk néhányat más művészeti ágban is. Foglalkozunk a lakóhely irodalmi, történelmi és művészeti vonatkozásaival, és megismertetjük az olvasott művekhez kapcsolódó nevezetes emlékhelyeket. Mindez tudatosíthatja és érzelmileg átélhetővé teheti a magyar nyelv és a magyar kultúra közti elválaszthatatlan kapcsolatot.

Kiemelkedő jelentőségű a szövegértés gondozása, amely megalapozza a későbbi tanulás folyamatát, fejleszti az intellektuális képességeket, szélesíti a tanulók látókörét. A szövegértés feltétele a folyamatos hangos és néma olvasás, a szöveghű, jelentést értelmező felolvasás – előzetes felkészülés után. A szövegek vizsgálata közben gazdagodik szókincsük, megismerkednek a szavak köznyelvitől eltérő jelentésével, tapasztalatokat szereznek a rokon és ellentétes értelmű kifejezések és a szólások használatában. Az olvasmányok megértését segítik a különféle szövegelemző eljárások. A feldolgozás során a tanulók szembesülnek élethelyzetekkel, magatartásformákkal. Gyakorlatot szereznek a szereplők cselekedeteinek megítélésében, ezáltal fogékonyságra, együttérzésre tehetnek szert mindennapi erkölcsi választásaikban.

Szövegalkotási képesség formálása; a képzelet, az önkifejezés, az egyéni stílus bátorítása

A szóbeli és az írásbeli szövegalkotó képesség fejlesztése különböző témájú és szövegtípusú olvasmányok feldolgozásával valósul meg. Ezek szolgálnak mintául a gyermekek fogalmazásaihoz, reprodukálásuk jelenti a szövegalkotás első lépéseit. Ezek nyitnak utat a későbbi kreatív alkotásokhoz, a képzelet, az érzelmek önálló kifejezéséhez. Egyúttal az árnyalt, gazdag szókincs kialakításának forrásai, hozzájárulnak az önkifejezés igényének és képességének fejlődéséhez.

Nyelvtani és helyesírási ismeretek, ennek révén a tudatos nyelvszemlélet fokozatos alakítása

A tudatos nyelvszemlélet alakításához elengedhetetlenek a magyar nyelv rendszerére vonatkozó alapvető ismeretek, feltárásukat már az alsó tagozaton megkezdjük. A nyelvtani ismeretekhez kapcsoljuk a helyesírási alapismeretek nyújtását és folyamatos gyakoroltatásukat. A pontos és árnyalt nyelvhasználat gazdagításához hozzájárul a szókincs mennyiségi és minőségi bővítése: a rokon értelmű és az ellentétes jelentésű szavak megismertetése, a közmondások, a szólások átvitt jelentésének magyarázata és mindennek alkalmazása saját szóbeli és írásbeli megnyilatkozásaikban.

A tanulási képesség fejlesztése, ismeretfeldolgozási technikák tanítása

Már az alsó tagozaton megismertetjük a tanulókat az ismeretszerzés írásbeli forrásaival, lehetőségeivel, a könyv- és könyvtárhasználattal. Ennek fontos mozzanata a szótárak, gyermeklexikonok, enciklopédiák tanulmányozása. Az ismeretfeldolgozási technikák közé tartozik a gyűjtött adatok célszerű elrendezése; vázlat készítése tanítói segítséggel. Elemi gyakorlottságot kell szerezniük a tanulóknak az információk felhasználásában, a tanult ismeretek tömörítésében, összefoglalásában.

Könyvtárhasználat: a könyvek tartalmának megállapítása, ismertetése (tartalomjegyzék, bevezető, fűlszöveg alapján, illetve átlapozással). Önálló ismeretszerzés könyvtári munkával: könyvek keresése bármely tantárgyi témához egyénileg vagy társakkal együttműködve. Segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használata ismeretlen kifejezések magyarázatára, személyekhez, témákhoz kapcsolódó adatok gyűjtése a tanult anyag bővítésére. Források azonosítása (szerző, cím, kiadó, a kiadás helye, éve), rövid följegyzés készítése a felhasznált könyvekről.

3. Módszerek és tevékenységformák

A tanterv megvalósítása során törekedni kell a - tanulócsoporthoz szükségeseknek megfelelő - módszertani változatosságra és az órászervezés sokféle lehetőségének kiaknázására. A frontális és csoportmunka változatos alkalmazása, valamint a kooperatív módszertanra épülő multifunkcionális fejlesztés a tanítási-tanulási folyamat lényeges eleme kell hogy legyen. A módszerek megválasztásakor az alábbi szempontok érvényesülésére kell kiemelt figyelmet fordítani:

Kompetenciafejlesztés

A magyar nyelv (anyanyelv) tantárgy elsődleges célja az anyanyelvi kompetencia, az adott szituációnak megfelelő nyelvhasználati képességet fejlesztése. Ennek fő területei a szövegértés és szövegalkotás. A szövegértési-szövegalkotás kompetencia fejlesztése az információfeldolgozást (vétél, kódolás, dekódolás, átalakítás, létrehozás, közlés, tárolás) megvalósító kognitív képességek (tudásszerzés, kommunikáció, gondolkodás, tanulás), valamint a szociális és egyéni kompetenciák egy idejű fejlesztésével valósulhat meg. A tantárgy funkciórendszerében ugyanakkor kiemelt helyet kap a kulturális – elsősorban irodalmi-művészeti – értékek átadása, a magyar és világirodalom legkiemelkedőbb alkotásainak megismerése is. Ez a folyamat a művekkel folytatott aktív párbeszédben valósulhat meg a legeredményesebben, ezért a tanterv megvalósítása során törekedni kell a műközpontú szemlélet érvényesülésére az adatszerű ismeretközléssel szemben.

Kommunikáció-központúság

Az olvasás információszerzés, a kommunikáció sajátos formája. Ezért a kommunikációval kapcsolatos ismeretek, szabályszerűségek, normák megtanítása és gyakorlása természetes módon szervesül az anyanyelvi programba. A szövegértés-tanításnak nem pusztán egyik szempontja a kommunikáció, hanem módszere is, hiszen a feladatmegoldások, az ellenőrzés, az értékelés folyamatos eszmecserét feltételeznek a tanár és a diákok között.

Tevékenység-centrikusság

Az ismeretek elsajátítása és a képességek fejlesztése lehetőség szerint minden esetben tevékenységek végzése során valósul meg. A tevékenység-centrikusság lehetővé teszi a fogalmak operacionalizált meghatározását, a tananyag kreatív feldolgozását.

Differenciáltság

A foglalkozásokat differenciáltan, az egyes fiatalok képességeihez, problémáihoz igazodva kell vezetni. A differenciálás szempontja lehet a tanulók szövegértési vagy/és szövegalkotási problématípusa, tempója vagy a szükséges tanári támogatás mértéke. A tanulási folyamat hatékonysága nem a tanulócsoporthoz viszonyított teljesítményén, hanem az egyes tanulók fejlődésének ütemén mérhető.

Partnerség

A programot tanító pedagógus partneri viszonyban, segítő-tanácsadó státuszban van, nem a hierarchikus tanár-diák viszonyt képviseli. A pedagógus feladata nem a tananyag közvetítése, hanem a tanulási folyamat irányítása és segítése. A tanulókat arra kell ösztönözni, hogy minden felmerülő gondjukkal kapcsolatban kérdéseket tegyenek föl a tanárnak vagy egymásnak, és arra kell törekedni, hogy a feltett kérdésekre a kérdezők választ is kapjanak.

Az egyes évfolyamokon ajánlott tevékenységeket és módszereket a részletes tantervekben a (3) pontban (Tartalmak, módszerek és tevékenységformák) soroljuk föl.

4. Értékelés, a továbbhaladás feltételei

A tanítási-tanulási folyamat során figyelmet kell fordítani a tanulók folyamatos fejlesztő értékelésére (formatív értékelés), valamint az egyes szakaszokat lezáró, az eredményességet felmérő szummatív értékelésre. Az előbbi elsődleges célja a visszajelzés, a megerősítés vagy a korrekció, az utóbbié az elért eredménynek és a teljesítmény minél tárgyyszerűbb értékelése. A formatív értékelés esetében alapvető fontosságú a rendszeresség és a gyakoriság. A szummatív értékelésben fontos szempont az írásbeli és a szóbeli teljesítmény értékelésének kiegyensúlyozott aránya, valamint az órákon és a számonkérések alakalmával nyújtott teljesítmény együttes értékelése. Az értékeléssel kapcsolatos szempontokat az 1. sz. melléklet tartalmazza.

Az egyes évfolyamokon ajánlott értékelési kritériumokat a részletes tantervekben a (4) pontban (Értékelés: a továbbhaladás feltételei) soroljuk föl.

Tartalmak, módszerek és tevékenységformák (2.0 – 3.0.)

1. évfolyam

Témakörök, tartalmak

Képességek és tevékenységek

Kulturált nyelvi magatartás, beszédművelés
A helyes beszédlejtés. A hangok tiszta artikulációja, időtartama. A helyes ejtés. A kijelentő és a kérdő mondat hanglejtése. A mindennapi érintkezés nyelvi fordulatai. Szókincsfejlesztés

A helyes légvétel, gazdálkodás a levegővel. A beszédritmus megfigyelése beszédben, felolvasásban, rövid verseken, mondókákon. Érthető és értelmes beszéd: szavak, szó szerkezetek, mondatok helyes ejtésének gyakorlása. Jól ritmizálható mondókák, versek tanulása, előadása. Érzelmek kifejezése némajátékkal. Felelgetős mondókák előadása párokban, együtt-működés a társakkal. Szituációs játékkal: köszönés, bemutatkozás, kérdezés, kérés, ajándékozás, köszöntés, köszönetnyilvánítás.
A szókincs bővítése, pontosítása szómagyarázattal, mondatalkotással.

Az olvasás-írás tanulásának előkészítése
A beszéd, a beszédészlelés és -értés fejlesztése. A mondat felbontása szavakra, a szavak szótagokra, a szótagok hangokra. A *mondat*, a *szó*, a *szótag*, a *hang* kifejezések használata a gyakorlatban. A jel-funkció. A hangok sorrendisége a szavakban. Tájékozódás a testsémán, térben, síkban; a relációs szókincs használata. Az alakfelismerés. A szem és a kéz mozgásának összehangolása. Finommozgások fejlesztése.

A beszédészlelés és -értés gyakorlása mesehallgatással. A nyelvi tudatosság fejlesztése; analízis gyakorlatok: szótagolás, hangokra bontás; szintetizáló gyakorlatok: szótagok, szavak alkotása. Mondatalkotás eseményképről. A helyzetet meghatározó kifejezések használata. Formák fölismerése, különbségeik és azonosságaik megállapítása. A tájékozódás gyakorlása térben és síkban.
Az olvasáshoz, íráshoz szükséges helyes testtartásra szoktatás, a megfelelő írásszokások alapozása. Az írástevékenység megkezdése, betűelemek alakítása, kapcsolása.

Az olvasás jelrendszerének megtanítása
Az olvasás jelrendszerének elsajátítása és felhasználása, szavak, szó szerkezetek, mondatok, rövid szövegek hangos és néma olvasása. Nyelvtani fogalmak tapasztalati úton való megismerése: a mondat, a szó,

A hangoknak megfelelő kis- és nagy nyomtatott betűk használatának gyakorlása. A betűknek megfelelő hangok helyes ejtése. A tanult betűk összeolvasása. Szavak, szó szerkezetek, mondatok hangos olvasása,

a magánhangzó, a mássalhangzó, rövid és hosszú hangok, egy-, két-, háromjegyű betű, az ábécé. A nagybetűk, a mondatzáró írásjelek használatának megfigyeltetése.

Az írás jelrendszerének megtanítása

Kis- és nagybetűk írásának elsajátítása. A szabályos betűalakítás és -kapcsolás: betűk, szavak, szószervek, rövid mondatok írása.

értelmezése. A hangos olvasás gyakorlása szövegeken. Az olvasás pontosságának fejlesztése. A néma olvasás megalapozása feladatok megoldásával és követő olvasással.

A szabályos betűalakítás és -kapcsolás gyakorlása. Valamennyi betűkapcsolási típus gyakorlása. Szavak hangokra bontása és a hangok sorrendjének megfigyeltetése. Szavak, szószervek, mondatok írása másolással írott vagy nyomtatott mintáról. Legalább két, legfeljebb hat betűből álló szavak írása: látó/halló előkészítés után tollbamondás útján, önálló írással.

Irodalomolvasás, szövegértés

Népköltészeti és műköltészeti alkotások: mesék, mondókák, sorolók, rövid gyermekjátékok. A mindennapi életből, a természeti környezetből vett témájú rövid szépirodalmi művek, versek és prózai alkotások, ismeretterjesztő művek. Az olvasottak tartalmának és címének összefüggése. A próza és a vers különbsége.

A szereplők, a helyszín, az események elmondása. Kapcsolat keresése az olvasott szöveg és a tanuló saját élményei, tapasztalatai között. Mesemondás, képvonalas; az olvasmány eseményeinek elmondása kérdések alapján. Illusztráció készítése. A vers hangulatának fölismerése, ritmizálása tanítói segítséggel. Az olvasott szöveg megértésének bizonyítása elmondással és feladatmegoldással.

Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat

Az önálló feladatvégzés lépéseinek alapozása.

Könyvtárlátogatás. A könyvtár szolgáltatásai, a könyv-kölcsönzés módja. Olvasási szokások alakítása a könyvtárban. Gyermeklexikon használata.

Az önálló feladatvégzés lépéseinek gyakorlása. Kérdésekre válasz keresése ismert szövegből.

Látogatás az iskolai könyvtárban. Válogatás a korosztálynak készült könyvekből: képeskönyvek, mesekönyvek, ismeretterjesztő művek megismerése. A könyvtárban szokásos viselkedési szabályok tanulása. Szavak magyarázata gyermeklexikon használatával.

Társadalmi ismeretek

A szűkebb és a tágabb család, a családtagok kapcsolatai, a gyerekek helye a családban.

A gyerek környezetében élők cselekedeteinek megfigyelése. Beszámoló saját életének eseményeiről. Az irodalomban megjelenített gyerek-felnőtt kapcsolat megbeszélése. Részvétel közösségi tevékenységben.

Tánc és dráma

Érzékelő, utánzó és memóriafejlesztő játékok.

A beszéd, az ének, a mozgás összekapcsolása játék-helyzetekben.

Történetek feldolgozása a báb és a dráma eszközeivel.

Utánzó játékok. Énekes népi gyermekjátékok összekapcsolása mozgással, előadása társakkal. Az olvasott történetek reprodukálása bábozással, szerepjátékokkal.

Értékelés: a továbbhaladás feltételei (4)

Az első évfolyam végén a kerettanterv nem határoz meg a továbbhaladáshoz szükséges feltételt, az első és a második évfolyamot egy fejlesztési szakasznak tekinti.

2. évfolyam

Témakörök, tartalmak

Kulturált nyelvi magatartás, beszédművelés

Helyes beszédlegzés. A hangkapcsolatok helyes ejtése, a hangok időtartama. A mondat- és szövegfonetikai eszközök szerepe. Szókincsfejlesztés. Udvarias szokások a felnőttekkel és kortársakkal való érintkezésben. A megszólítás.

Irodalomolvasás, szövegértés

Népköltészeti és műköltészeti alkotások a klasszikus és kortárs hazai és határon túli magyar irodalomból. Nép- és műmesék, népdalok, találós kérdések, népi játékok. Mese és valóság különbsége. Történetek a mindennapi életből, a gyerekek környezetéből. A cím és tartalom viszonya. A zeneiség eszközei a versben: ritmus, rím, ismétlődések.

Olvasási készség

A helyes hangsúlyozás és hanglejtés.

A szünettartás és a ritmus. Hangos és néma olvasás.

A folyamatos olvasás.

Szóbeli és írásbeli szövegalkotás

Mondatalkotás. Két mondat összekapcsolása. Történetalkotás szóban.

Vázlatkészítés.

Íráskészség

Betűismeret és -kapcsolás. Írásszokások.

Az eszközszintű íráshasználat alapozása.

Belépő tevékenységformák

Légző gyakorlatok: szavak, szószerkezetek, mondatok, mondókák utánmondása.

A hangok időtartamának érzékeltetése a szavakban. Mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazása a beszédben és a hangos olvasáskor. Rokon értelmű és ellentétes jelentésű szavak gyűjtése, értelmezése. A gyűjtött szavakkal mondatalkotás, hiányos szöveg kiegészítése. Beszélgetés adott vagy választott témáról. A beszélgetőtárhoz igazodó udvarias nyelvhasználat, a nem verbális eszközöknek a beszédhelyzethez alkalmazkodó használata. Szituációs játékok a kulturált nyelvi viselkedés gyakorlására.

A mű témájának, eseményeinek, szereplőinek megállapítása. A szereplők cselekedeteinek értékelése, következtetés tulajdonságaikra. Az események összefoglalása, a lényeges gondolat kiemelése. Az olvasott művek szóhasználatának megfigyelése. A cím és a tartalom összefüggésének megfigyeltetése. Az ismeretlen kifejezések értelmezése. A verses forma fölismerése, a ritmus jelzése tapssal.

Szavak, szószerkezetek, mondatok helyes hangsúlyozása. Toldalékos szavak pontos kiolvasása. Szünettartás a mondaton belül és a mondatok között.

Helyes hanglejtés gyakorlása kijelentő és kérdő mondatokban. A hangos és a néma olvasás gyakorlása. Hangos olvasás előzetes felkészülés után. A kiejtéstől eltérő hangkapcsolatok helyes olvasása. A sorvégi átmenetek megszakítás nélküli olvasása. A természetes beszéd tempójának megfelelő hangos olvasás.

Szógyűjtés, szószerkezetek, mondatok alkotása eseményképről. Szóbeli és rövid írásbeli válaszadás kérdésekre. Személyes élményről vagy földolgozott olvasmányról szóbeli beszámoló és két-három mondatos írásbeli fogalmazás. Az olvasott művekről vázlatkészítés tanítói segítséggel. Írás- és helyesírási hibák javítása tanítói utasításra és önellenőrzéssel.

A betűismeret megerősítése. Betűalakítások, betűkapcsolások gyakorlása.

Szavak, szószerkezetek, két-három mondat leírása másolással, tollbamondással és emlékezetből. Válogató másolás és önálló írás. Helyes írásszokások megszilárdítása (testtartás, írószerszokás).

Nyelvtani és helyesírási ismeretek

A beszéd/írás részei: mondat, szó, hang és betű. A magyar ábécé, a betűrend, a magán- és mássalhangzók megkülönböztetése. Az időtartam jelölése. A szótagolás és az elválasztás. A kiejtés szerinti és a kiejtéstől eltérő írásképű szavak. A *j* hang kétféle jelölése. A szavak szerkezete: a szótő és a toldalék. A kijelentő és a kérdő mondat.

A társak nevének ábécérendbe állítása. A hosszú és rövid hangok fölismerése a beszédben, megfelelő jelölésük írásban. A kiejtéstől eltérő írásképű szavak egyszerűbb eseteinek helyesírása szótagolással és szóelemzés segítségével. Egyszerű szavak elválasztása. Az egyalakú szótövek és a toldalékok megkülönböztetése egyszerű szavakban. A kijelentő és a kérdő mondat fölismerésének gyakorlása. A tanult helyesírási ismeretek gyakorlása.

Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat

A kép és a szöveg kapcsolata.

A könyvtárhasználat alapvető szabályai. A könyvek jellemző adatai. Gyermekújságok jellemzői.

Szövegekben a kép és a szöveg együttes értelmezésének gyakorlása. Eligazodás a könyvekben a tartalomjegyzék alapján Tájékozódás a gyermeklexikon betűrendjében. A könyvek jellemző adatainak megfigyelése (író, cím, kiadó, a kiadás éve). Ismerkedés a gyermekújságokkal a könyvtárban.

Társadalmi ismeretek

A barátok, baráti kör, az iskolai és egyéb kisebb közösségek.

Felnőttek és gyerekek társas kapcsolatának gyakorlása. Kapcsolatfelvétel családtagokkal és ismerős felnőttekkel. Baráti kapcsolatok ábrázolásának megfigyelése olvasmányokban, véleményalkotás a szereplők viselkedéséről. Beszélgetés az iskolai életéről, az osztályközösségről. Részvétel a mindennapi élet különböző helyzeteit felidéző szerepjátékokban.

Tánc és dráma

Érzékelő, utánzó és memóriafejlesztő játékok.

Népi mondókák, gyermekjátékok, népszokások, dramatizált mesék.

Történetek feldolgozása a báb és a dráma eszközeivel.

A szövegmondás összekötése ritmikus mozgással. Egyszerű lépésekkel kísért énekes népi gyermekjáték előadása. Rövid mesék, történetek dramatizálása, a szereplők és a főszereplő megkülönböztetése.

Improvizációs játékok tanári irányítással.

(4) Értékelés: a továbbhaladás feltételei

Egyszerű szóbeli közlések megértése. Kérdésekre értelmes, rövid válaszok adása. A mindennapi kommunikáció alapformáinak alkalmazása a szokás szintjén: köszönés, bemutatkozás, megszólítás, kérdés, kérés, köszönetnyilvánítás, köszöntés. Feldolgozott szöveg megértésének bizonyítása: tartalmának elmondása a tanító kérdéseinek irányításával. Ismert szöveg gyakorlás utáni folyamatos fölolvassása.

Az ábécérend ismerete. A magán- és mássalhangzók fölismerése, a rövid és hosszú hangok megkülönböztetése szóban és írásban. Szavak, szószerkezetek, két-három mondat helyes leírása másolással, tollbamondás alapján. A kiejtéssel megegyezően írt rövid szavak biztos helyesírása.

A *j* hang biztos jelölése 20 – a tanulók által gyakran használt – szóban. Az egyszerű szavak megfelelő elválasztása. Mondatkezdés nagybetűvel, szavakra tagolás segítséggel. Hibajavítás tanítói irányítással.

3. évfolyam

Témakörök, tartalmak

Kulturált nyelvi magatartás, beszédművelés

A különféle mondatfajták jelentésének és a mondatfonetikai eszközöknek az összefüggése. A szavak és a nem verbális eszközök (testbeszéd) szerepe különféle kommunikációs helyzetben. A szavak jelentésárnyalata, stílusértéke, szerepe a beszédben. Szólások, közmondások jelentése.

Irodalomolvasás, szövegértés

Prózai művek és versek a magyar és külföldi nép- és műköltészetből. Mesék, mondák, legendák, történelmi elbeszélések, valamint a gyerekek mindennapi életéről szóló elbeszélések, regényrészletek klasszikus és kortárs szerzőktől. Versek feldolgozása, elemi poétikai és verstani ismeretek. Népi játékok, dramatizált szövegek, ismeretterjesztő művek, a mindennapi kommunikáció szövegei (meghívó, recept, hirdetés).

Olvasási készség

A pontos és folyamatos olvasás. A fölolvadás. Helyes tagolás és hangsúlyozás. Értelmező és folyamatolvasás.

Szóbeli és írásbeli szövegalkotás

Szóbeli szövegalkotás mint az írásbeli fogalmazás alapozása. A szövegalkotás műveletei: anyaggyűjtés, címválasztás, a megfelelő lényeges gondolatok válogatása, elrendezése, az időrend megállapítása. A szöveg tagolása, a bekezdések. Az elbeszélő fogalmazás írásának megtanítása. Az elbeszélés részei: bevezetés, tárgyalás, befejezés. A párbeszéd szerepe az el-

Belépő tevékenységformák

A szavak, szó szerkezetek megfelelő ejtésének gyakorlása az élőbeszédben és a fölolvadásban. Helyes beszédlejtés a bővülő mondatokban. A nem verbális eszközök összehangolása a tartalommal szövegmondáskor és értelmezésük mások megnyilatkozásaiban. Versek és mesék kifejező előadása, kapcsolattartás a hallgatósággal. Szókincs bővítés: a szavak jelentése, stílusértéke, a tanult szólások, közmondások használata az élőbeszédben és a fogalmazásban. Szóbeli szövegalkotás különféle kommunikációs helyzetekben.

A szereplők megnevezése, cselekedeteik, érzelmeik, tulajdonságaik megfigyelése, az események időrendje, a mű szerkezetének fölismerése. Lényegkiemelés, vázlatkészítés tanítói segítséggel. Kérdések és válaszok megfogalmazása. Mesék bevezető, befejező fordulatának és jellemző szókapcsolatainak használata. Mesék ismétlődő motívumainak megfigyelése. Néhány jellegzetes irodalmi téma fölismerése az olvasott művekben, például család, iskola, barátság, segítőkészség, szülői szeretet, hazaszereget. Versek művészi eszközeinek fölfedezése: ritmus, rím, refrén, hasonlat. Szövegek: mesék, elbeszélésrészletek dramatizálása. Ismeretterjesztő és mindennapi gyakorlati szövegek értelmezése. Tájékozódás a lakóhely irodalmi vonatkozásairól.

Az olvasás pontosságának, folyamatosságának fejlesztése beszéd- és olvasástechnikai gyakorlatokkal. Néma olvasás feladatok megoldásával. Az összetett mondatok helyes tagolása, hangsúlyozása minta-követéssel. Az értelmező (interpretáló) olvasás fejlesztése tanítói és tanulói kérdések segítségével. Hosszabb szövegek (például házi olvasmányok) olvasására való fölkészítés folyamatolvasással.

Szövegalkotás szóban (telefonálás, üzenetátadás). Olvasókönyvi szövegminták megfigyelése műfaji és szövegszerkezeti szempontból. Címek vizsgálata, a jó cím ismerveinek összegyűjtése. Események elrendezése időrendben. Bevezetés (előzmény, színhely, időpont) és befejezés (következmény, tanulság, egyéni vélemény) készítése szóban és írásban. A fogalmazás koherenciájának megteremtése tématarással, a

beszélő szövegben.

Íráskészség

Gazdaságos írásszokások megtanítása. Az írott szöveg (vázlat, fogalmazás) elrendezése a lapon.

Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat

Adatok, információk gyűjtésének, célszerű elrendezésének módjai. Alapismeretek a könyvtár tereiről és állományrészeiről. A könyvek tartalmi csoportjai: szépirodalmi művek, ismeretterjesztő irodalom. A szótárak szerkezeti jellemzői (betűrend, címszó), a szótárhasználat módja. A lexikon és a szótár egyező és eltérő vonásai.

Nyelvtani, helyesírási ismeretek

A felkiáltó, feltételes, óhajtó és felszólító mondat és mondatvégi írásjelük. Az ige jelentése (cselekvés, történés, létezés); rokon és ellentétes jelentésű igék. Az ige személyragjai és a személyes névmások. Az igeidők és jelentésük. Az igealakok helyesírása szótagolással és/vagy szóelemzéssel. Az igekötő szerepe az ige jelentésében. A leggyakoribb igekötők. Az ige és az igekötő kapcsolatának esetei. Az igekötő egybe- és különírásának esetei. A főnév jelentése, fajtái: köznévi, tulajdonnévi. A főnév toldalékolása. A tulajdonnév helyesírása. A *-ban/-ben* *-ba/-be* rag helyes használata, a *-ból/-ből*, *-ról/-ről*, *-tól/-től* rag helyesírása. A melléknév és fokozása. A fokozott melléknév helyesírása. A *j* hang kétféle jelölése igékben, főnevekben.

Társadalmi ismeretek

A magyar nemzet nagy történelmi eseményei, például honfoglalás, államalapítás, Mátyás kora, a török idők. Ünnepeink: családi, vallási, nemzeti ünnepek. A magyar nemzet jelképei. Nemzeti emlékhelyeink.

Tánc és dráma

Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatokkal kombinált

mondatok kapcsolásával. A fogalmazás témájának megfelelő szavak és kifejezések használata, a felesleges szóismétlés kerülése. A párbeszéd beillesztése a történetmondásba. Ismert mese elmondása tömörített és bővített változatban.

Betűkapcsolások gyakorlása, tipushibák kiküszöbölése. Tempógyorsító gyakorlatok: az írás eszközszintű használatának, a figyelem megosztásának fejlesztése. Szósorok, bővülő mondatok írása másolással, tollbamondás alapján, emlékezetből és önálló írással. Az egyéni írásmód kialakítása. A rendezett, tiszta és olvasható írás gyakorlása.

Rövid szóbeli beszámoló ismeretterjesztő műből történő önálló vagy csoportos anyaggyűjtésről. Az olvasott szövegben előforduló ismeretlen szavak értelmezése gyermeklexikon vagy szótár segítségével. Tetszés szerint választott helyesírási szótár használata tanítói segítséggel. Könyvek keresése szabadpolcon szerző és cím szerint. Szépirodalmi és ismeretterjesztő művek témájának megállapítása cím és tartalomjegyzék alapján. Az olvasott könyvek adatainak felsorolása (író, cím, kiadó, a kiadás éve).

A felkiáltó, feltételes, óhajtó, felszólító mondat fölismerése. A mondatvégi írásjelek helyes használata az egyszerű mondatok végén. Az igeidők megfigyelése és helyes használatuk történetek elmondásakor. Adott ige mondatba helyezése változó igekötőkkel, az igekötő jelentésmódosító szerepének megfigyelése. Az igealakok helyesírásának, valamint az igekötő és az ige egybe- és különírásának gyakorlása. Főnevek fölismerése a szövegben. Tulajdonnév és köznevek megkülönböztetése, helyesírásuk gyakorlása. A főnév *-t* ragjának és a múlt idő jelének megkülönböztetése. A melléknév fölismerése, az összehasonlítás és fokozás alkalmazása szóbeli és írásbeli szövegalakításban. A fokozott melléknév helyesírásának gyakorlása. A nyelvtani és nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása a nyelvhasználatban.

Versek, legendák, történetek olvasása a nemzeti múlt nagy eseményeiről. Az olvasottak, látottak reprodukálása szóban, illusztrálás, csoportos megjelenítése szituációjátékkal. Műsorok összeállítása nemzeti ünnepeink-re. Szóbeli beszámoló családi ünnepekről. Beszámoló nemzeti jelképeinkről. A Szózat két versszakának kifejező előadása. Tájékozódás a lakóhely hagyományos ünnepi népszokásairól, irodalmi, történelmi emlékhelyeiről.

Ritmikus mozgással és szöveggel összekapcsolt gyakorlatok:

koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Történetek földolgozása a dráma eszköztárával, bábjátékkal. Dramatizált elbeszélések, népszokások.

gyermekversek előadása ritmus- és mozgásváltással. Játék elképzelt tárgyakkal; tárgyfelidézéssel gesztusok, elképzelt személyek megjelenítése. Csoportos improvizációs játékok; rögtönzések alapszintű elemző megbeszélése.

(4) Értékelés: a továbbhaladás feltételei

Egyszerű szerkezetű mesék, elbeszélések eseményeinek elmondása néhány összefüggő mondatdal. A földolgozott művek témájával kapcsolatos kérdések, válaszok megfogalmazása. Ismert feladattípusok írásbeli utasításainak megértése. Fél oldal terjedelmű, ismert témájú szépirodalmi és ismeretterjesztő olvasmány önálló néma olvasása, a szövegértés bizonyítása egyszerűbb feladatok elvégzésével. Feldolgozott szövegek felolvasása felkészülés után.

Öt-hat mondatos elbeszélő fogalmazás írása ismert témáról. Egyéni tempójú, rendezett, tiszta írás. Az önálló írásbeli munkák javítása tanítói segítséggel.

Igék, főnevek, melléknevek fölismerése, szófajuk megnevezése. A tanult tulajdonnevek kezdése nagybetűvel. A korosztály szókincsében megtalálható, kiejtésük szerint írandó szavak helyesírása. Egyszerű szavak elválasztása önállóan. A *j* hang helyes jelölése újabb 25-30 szóban. A szöveg tagolása mondatokra, a mondatkezdés és -zárás helyes jelölése. A mondaton belül a szavak elkülönítése.

Részvétel a közös drámajátékokban, illetve a játékok készségfejlesztő gyakorlataiban.

4. évfolyam

Témakörök, tartalmak

Irodalomolvasás, szövegértés

Prózai és verses népköltészeti alkotások a magyar és a hazai etnikumok népköltészetéből. Népmesék, mondák, legendák, népdalok, népi játékok, népszokások. Irodalmi mesék. Tündérmese, állatmese, tréfás és láncmese. A mesék szerkezeti és nyelvi jellemzői, mesemotívumok. A népdalok jellegzetes témái. Elbeszélések, regényrészletek, versek a klasszikus és a kortárs magyar irodalomból. Egyszerű szerkezetű gyermekregény. Az irodalmi szöveg művészi eszközei: néhány alakzat; a megszemélyesítés; ritmus, rím, refrén.

Olvasási készség

A kifejező olvasás előkészítése olvasástechnikai gyakorlatokkal. A kritikai és kreatív olvasás.

Belépő tevékenységformák

Néhány adat megismerése az olvasott művek szerzőjéről. Szövegelemző műveletek bővítése: szerkezet, tér idő, összefüggések, kulcsszavak kiemelése, tömörítés, bővítés. Azonos témájú alkotások összehasonlítása. Egyszerű szövegek vázlatának elkészítése tanítói segítséggel. Érzelmek, emberi kapcsolatok fölismerése, értékelése a művekben. Több szempont figyelembevétele a szereplők viselkedésének megfigyelésében. A házi olvasmány előkészítése folyamatos olvasással, otthoni elolvasása és megbeszélése közösen. Az önállóan megismert ifjúsági regénnyel kapcsolatos olvasmányélmény megosztása a társakkal. Művészi eszközök fölismerése lírai és elbeszélő művekben. A szóismétlés funkciók használatának megfigyelése. Nyelvi érdekességek, művészi eszközök gyűjtése szövegből. A népköltészetéről és a műköltészetéről tanultak összefoglaló rendszerezése.

A kifejező olvasás gyakorlása és a szövegben rejlő érzelmek kifejezése mondat- és szövegfonetikai eszközök alkalmazásával. Párbeszéd és közbeékelődések elkülönítése fölolvasáskor mintakövetéssel. Az értelmező (interpretáló) olvasás továbbfejlesztése tanítói és tanulói kérdések segítségével. A kritikai és kreatív olvasás megalapozása.

Szóbeli és írásbeli szövegalkotás

Tájékoztató szövegek: hirdetés, értesítés. A leírás, jellemzés tartalmi, szerkezeti jellemzői, nyelvi eszközei, a bemutatás sorrendje. A leírás szemléletessége. A levél, levelezőlap tartalmi és formai jellemzői, megszólítás, elbúcsúzás, dátum. A levélboríték címezése.

Íráskészség

Eszközsztintú egyéni írás.

Tanulási képesség, könyv- és könyvtárhasználat

Különböző információhordozók a lakóhelyi és az iskolai könyvtárban (folyóirat, hanglemez, hangkasszetta, dia- és videofilm). Ismerkedés folyóiratokkal. A katalógus tájékoztató szerepe a könyvek és egyéb információforrások keresésében.

Nyelvtani és helyesírási ismeretek

A szófajokról tanult ismeretek összefoglalása és kibővítése. Az igemódok, a tulajdonnév fajtái: személy-, állatnév, földrajzi név, márká-, intézménynév, a cím. A főnév ragos alakjai (a *-val/-vel* rag). A névutós és névelős főnév. A tulajdonnévből képzett melléknév egyszerű esetei. A számnév és fajtái, a határozatlan számnév fokozása. A keltezés. A mondatfajták ismétlése, kapcsolatuk az igemódokkal. Az eddig tanult ismeretek rendezése: hangok, ábécé, betűrend, a szótó és a toldalékok; egyszerű és összetett szavak. A nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek összefoglalása.

Hirdetés, értesítés, meghívó megfogalmazása és tolmácsolása előszóval társnak vagy közösségnek. Elbeszélő fogalmazás kiegészítése párbeszéddel írásban. A leírás, a jellemzés megfigyelése irodalmi példákban. Szemléletes leírás készítése egyszerű tárgyról, növényről, állatról, emberről. Figyelem a bemutatás sorrendjére, egésztől a rész felé. Levél-, levelezőlap-írás választott partnernek a levél, levelezőlap formájára, címezésére vonatkozó szabályok megtartásával, a címzethez alkalmazkodó stílusban, a szokásos nyelvi fordulatok, megszólítások használatával. Olvasmányok reprodukálása szóban tömörítéssel, nézőpontváltással. Fogalmazástechnikai gyakorlatok, szövegjavítás segítségével.

Olvasható, tetszetős és rendezett írás. Az írott szöveg (vázlat, fogalmazás) önálló elrendezése a lapon (lapszélek, betű- és sortávolság megtartásával).

A gyerekeknek szóló ismeretterjesztő művekből, folyóiratokból információk gyűjtése és az adatokkal a tanultak kiegészítése. Vázlat alapján beszámoló – szükség esetén tanítói segítséggel – ismeretterjesztő olvasmányokról, megfigyelésekről, kísérletekről. Beszámoló egyéni élményekről, olvasmányokról. Mesegyűjtemények, gyerekek részére készült verseskötetek keresése a szabadpolcon. Eligazodás a gyerekeknek készült segédkönyvek (lexikon, enciklopédia, kétnyelvű szótár) használatában. Közmondások, szólások, állandó szókapcsolatok jelentésének megismerése kézikönyvekből.

A tanult szófajok fölismerése a szövegben és megnevezésük konkrét példákban. Az igealakok helyesírásának gyakorlása. A jövő idő változatos kifejezése. A kijelentő, a feltételes, a felszólító módú igealakok fölismerése és helyesírásuk gyakorlása. A tanuló környezetében és olvasmányáiban előforduló tulajdonnevek fajtáinak ismerete, helyesírásuk gyakorlása, helyes alkalmazásuk a fogalmazásokban. A főnév ragos alakjának fölismerése, a *-val/-vel* ragos főnevek helyesírásának gyakorlása az egyszerűbb esetekben. A névutós főnév helyesírása, a leggyakoribb névutók ismerete. A határozott és határozatlan névelő szerepének megkülönböztetése és helyes használatuk. A tanult hagyományos írásmódú személynevek biztos helyesírása, a lakóhely földrajzi neveinek helyes lejegyzése. A tulajdonnevekből képzett egyszerűbb *-i* képzős melléknevek helyesírása. A határozott és a határozatlan számnév fölismerése, a számoknak betűvel való leírása és a keltezés írása. Az igemódok tudatos használata a különféle mondatfajtákban. Az *ly*-os szavak körének bővítése. A szóalakok helyes-

írásának gyakorlása szótagolással és/vagy szóelemzéssel. Az összetett szavak fölismerése és elválasztásuk.

Társadalmi ismeretek

A magyar nemzet nagy történelmi eseményei: Rákóczi kora és alakja, a XIX. és XX. század nagy államférfiai, művészei, tudósai, felfedezői, utazói.

Történetek megismerése a magyarság múltjának nevezetes eseményeiről, kiemelkedő személyiségeiről, tetteiről, az emberek életmódjáról az egyes korokban. Tájékozódás a történelmi időben: évszázad, évezred. A régió, a lakóhely történelmi, irodalmi emlékeiről adatok gyűjtése, beszámoló a szerzett ismeretekről.

Tánc és dráma

Ritmus-, mozgás- és beszédgyakorlatok – kombinált koncentrációs és memóriagyakorlatok. Fantáziajátékok. Egyszerűbb drámai konvenciók megismerése. A színházi formanyelv alapjai. Történetek földolgozása a dráma eszköztárával. Színházi, bábszínházi előadás megtekintése.

Térkitöltő, térkihasználó gyakorlatok; játékos, mozgással és szöveggel összekapcsolt ritmikus gyakorlatok. Játék elképzelt és valóságos helyzetek megjelenítésével. Egész csoportos és kiscsoportos játék; állóképek. A szerkezet érzékelése (jelenet, felvonás), a kezdet és a vég fölismerése térbeli és időbeli struktúrákban; a színházi előadás formai elemei (díszlet, berendezés, jelmez, kellék, fény- és hanghatások). Csoportos improvizációs játékok, közös dramatizálás a tanult konvenciók alkalmazásával. Rögtönzések és a látott előadások alapszintű elemző megbeszélése.

(4) Értékelés: a továbbhaladás feltételei

Érthető, folyamatos beszéd a mindennapi kommunikációban. A tanult udvarias nyelvi fordulatok használata mindennapi beszédhelyzetekben. A mondanivaló értelmes megfogalmazása szóban. Előzetes fölkészülés után ismert témájú szöveg folyamatos, a tartalmat kifejező fölolvása. 15-20 soros, az életkoruknak megfelelő tartalmú szöveg néma olvasása, a szövegértés bizonyítása a lényeg kiemelésével. Legnagyobb költőink, íróink nevének és a tőlük olvasott művek címének megjegyzése.

Rendezett, olvasható írás a margó, a betű- és szótávolság megtartásával. A mondat kezdése nagybetűvel, a mondatfajta megnevezése konkrét esetekben, záró írásjelük használata. A szavak szófajának, az egyalakú szótöveknek és a tanult toldalékoknak a fölismerése, a toldalékos alakok megfelelő helyesírása. Az igealak felismerése, az ige és az igekötő kapcsolatának helyesírása. A tulajdonnevek tanult eseteinek nagybetűs kezdése. A többes szám fölismerése, a melléknév, a határozatlan számnév fokozott alakjának helyes írásmódja. Tanítói javítással vagy tanulói önellenőrzéssel feltárt hibák javítása segítséggel.

A könyvek önálló keresése a könyvtárban. A könyvek tartalomjegyzékének használata.

Részvétel a csoportos történetalkotásban, az improvizációkban és az elemző beszélgetésekben.

5. évfolyam

Témakörök, tartalmak

Tevékenységekformák

Kulturált nyelvi magatartás	A mindennapi érintkezés kommunikációs helyzeteinek, szereplőinek, tényezőinek és szóhasználatának megfigyelése, néhány szempont szerinti értékelése – a korábban elsajátított Szövegalkotás ismeretek felidézésével. Szituációs játékok az udvarias nyelvi viselkedés formáinak gyakorlására. Helyzetgyakorlatok: a helyes beszédlejtés és hangképzés, hangsúlyozás, tempó és szünettartás. A szavak, a mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolása a beszédhelyzetnek megfelelően. A hangzás és a testbeszéd jeleinek megfigyelése a beszédpartnerek megnyilatkozásaiban és a képi, mozgóképi megjelenítésben.
Szövegértés	Gyakorlatok az életkorban elvárható tempójú, folyamatos hangos és néma olvasás fejlesztésére, különböző témájú művek fölkészülés utáni értelmes felolvasása. Memoriterek kifejező előadása. A szöveg megértésének bizonyítása a mondatfonetikai eszközök helyes használatával. A nyelvi eszközök és a jelentés viszonyának felismerése, a szó szerinti és az átvitt jelentés megkülönböztetése szépirodalmi és más olvasmányokban. A szavak alapjelentésének, hangulatának, stílusértékének felismerése szépirodalmi és egyéb művekben. Az előismereteket feltáró szövegszintű és a szójelentésre épülő szövegelemző eljárások irányított és önálló alkalmazása irodalmi és ismeretterjesztő szövegek jelentésének feltárásában. Feladatok a szöveg tagolására, a lényeg kiemelésére, a szöveg tömörítésére. A kreativitás fejlesztése válogató olvasással, előremondással (jóslással), megbeszéléssel, átalakítással, kiegészítéssel. A leírás, a jellemzés különféle kifejezőeszközeinek megfigyelése szépirodalmi és nem irodalmi művekben.
Szövegalkotás	Az írástechnika továbbfejlesztése másolás, tollbamondás, emlékezet utáni írással. Irodalmi és ismeretterjesztő olvasmányélményekre, szótári vizsgálódásokra épülő szógyűjtés (szavak, szó szerkezetek, szólások). Kreatív játékos szókincsgyakorlatok a szóképzés lehetőségeinek felhasználásával, a szóhangulat figyelembevételével. Leíró fogalmazás előkészítése: megfigyelés, azonosságok, különbségek összevetése, lényeges és lényegtelen vonások elkülönítése. Tájleírás készítése valóságos vagy elképzelt tájról, lakókörnyezetről különféle szerkezeti megoldásokkal (egész – rész, közel – távol, részletező – egyben látó). A szemléletesség nyelvi eszközeinek alkalmazása. Történetmondás mindennapi személyes élményről, olvasmányról szóban és rövid fogalmazásban (különböző elbeszélő szerepében, mesei és valóságos helyzetekről, önállóan vagy megadott témák, motívumok alapján). Tanulási képesség: Eligazodás a gyermekeknek szóló ismeretterjesztő irodalomban, az olvasott művek, műrészletek rövid szóbeli ismertetése, ajánlása. Vázlatkészítés tanári irányítással és önállóan. Vázlat felhasználása különböző műfajú, témájú szövegek megértéséhez, illetve

Témakörök, tartalmak

Tevékenységformák

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

megfogalmazásához.

Könyvtárhasználat: a könyvek tartalmának megállapítása, ismertetése tartalomjegyzék, bevezető fülszöveg alapján, ill. átlapozással.

Önálló ismeretszerzés könyvtári munkával: könyvek keresése bármely tantárgyi témához egyénileg vagy társakkal együttműködve.

Segédkönyvek, a korosztálynak készült szótárak, lexikonok használata ismeretlen kifejezések magyarázatára, személyekhez, témákhoz kapcsolódó adatok gyűjtése a tanult anyag bővítésére.

Források azonosítása (szerző, cím, kiadó, a kiadás helye, éve), rövid feljegyzés készítése a felhasznált könyvekről.

A korábban tanult nyelvtani (hangtani, alaktani) és helyesírási ismeretek rendszerezése, az ismeretek biztonságos alkalmazása különféle feladatokban.

A hangképzési sajátosságok megfigyelése.

Ritmusjelenségek megfigyelése a mindennapi beszédben és a művészi szövegmondásban.

Játékos ritmusgyakorlatok szóban és írásban.

Hangutánzó, hangulatfestő, azonos és hasonló alakú szavak gyűjtése; fogalmazási gyakorlatok a gyűjtött anyaggal.

Vizsgálódás a szóképzés és a jelentés viszonyáról, a rokon és ellentétes értelmű szavak kapcsolatáról.

A szójelentés értelmezése különféle célú és műfajú irodalmi és nem irodalmi (gyakorlati, tantárgyi-szakmai) szövegekben.

Gyakorlatok a szókincs különféle rétegeiből származó szavak (például társalgási, diáknyelvi szavak, szakszavak) jelentésének, használati körének megkülönböztetésére, valamint helyes használatuk a különféle beszédhelyzetekben.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Szövegelemző gyakorlatok a művekben megjelenített élethelyzetek, érzelmek, a gyermek érdeklődésére számot tartható alapvető irodalmi témák részletesebb megbeszélése. □ Különféle műfajú, változatos ritmikájú alkotások értelmezése, irodalmi szövegek kreatív, játékos feldolgozása, ritmikai gyakorlatok. □ Drámajátékok: szövegmondás mozgással összekötve; szereplők kapcsolatának (egymásra hatásának, együttműködésének, ellentéteinek stb.) megfigyelése, eljátszása. □ Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum felismerése epikai, lírai művekben, népköltészeti és műköltészeti alkotásokban. □ A közlésmód sajátosságainak, szerepének megfigyelése az olvasott művekben, például szerkezet, képiség, ritmika, az ismétlődés különféle formái, a túlzás. □ Látott, hallott, elképzelt élmények önálló megfogalmazása, elsősorban szóban. □ Erkölcsei választások indoklása, beszélgetés érzelmekről: szeretet, együttérzés, segítőkészség, félelem, bizalom, hála stb. □

Témakörök

Tartalmak

Eligazodás a mindennapi élethelyzetekben

Alapismeretek a kommunikáció tényezőiről. A hangsúlyozás, dallam, tempó és szünettartás szerepe a beszédben. A nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) fő formái, szerepük a kommunikációban és kapcsolatuk a nyelvi kifejezőeszközökkel. Mindennapi beszédhelyzeteink: kapcsolatfelvétel, véleménynyilvánítás: kérdés, kérés, beszélgetés. Az elemi udvariassági formák ismerete és használata. □

Témakörök

Tartalmak

Népdalok, mesék	Két-három népdal; mesék a klasszikus és a mai magyar irodalomból és a világ-irodalomból. A nép- és műmesék jellemzői motívumai, fordulatai, hőstípusai.
Petőfi Sándor: János vitéz	Mese és valóság az elbeszélésben. A szerkezet és a megjelenítés eszközei, a hős, a kaland, az erkölcsi választások. Az ütemhangsúlyos verselés. □
Természet, táj, szülőföld; család, szülők, gyerekek	Mitológiai és bibliai történetek. Petőfi Sándor: Az Alföld és még két vers; Arany János Családi kör című verse, valamint más, a témához kapcsolódó – különböző korokból származó – változatos hangulatú és formanyelvű szépirodalmi és egyéb szövegek. A régió, a lakóhely irodalmi emlékei. □
Élethelyzetek, emberi kapcsolatok elbeszélő művekben	Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk (vagy a regény egy jellemző részlete), valamint más kapcsolódó szépirodalmi művek és egyéb (pl. publicisztikai) művek. A barátság, ellentét, felelősség, közösség élethelyzeteinek, konfliktusainak ábrázolása az irodalomban. A hosszabb prózai elbeszélés jellemzői: szerkezet, szereplők, helyszínek, a szereplők közti kapcsolatok. □
A beszélt nyelv	A beszédhangok, a hangképzési folyamat, a magán- és a mássalhangzótörvények. A szótag és az elválasztás. A mondatfonetikai eszközök (hangsúly, dallam, szünet, tempó) szerepe a beszédben, alkalmazásuk és megértésük a mindennapi kommunikációban, a történetmesélésben. Cselekményismertetés, beszámoló, tömörítés, szövegkiegészítés szóban. □
Az írott nyelv	Az előszó és az írott szöveg azonos és eltérő jellemzői (szövegszerkesztés, nyelvi forma, szövegtagolás) néhány gyakori műfajban: elbeszélés, leírás, jellemzés. A felelet és az írásos beszámoló. A mássalhangzótörvények helyesírási kérdései: hasonulás, összeolvadás, rövidülés. A szóelemző írásmód. □
A szavak jelentése és szerkezete	A hangalak és a jelentés viszonya: egy- és többjelentésű szavak, rokon és ellentétes jelentésű, azonos alakú és hasonló alakú szavak. Szólások, szóláshasonlatok, közmondások. □
Könyv- és könyvtárhasználat	Tájékozódás a különféle dokumentumtípusokban: könyvek (ismeretközlő és szépirodalmi szöveg), segédkönyvek (szótár, lexikon, enciklopédia). □

Fogalmak

Kommunikáció, nyelvtan, nyelvhasználat: kommunikáció tényezői, beszédhelyzet, nem nyelvi kifejezőeszközök: arcjáték, gesztus, testhelyzet, távolságtartás; a beszéd hangzása; hangsúly, dallam, tempó, szünet; magán- és mássalhangzótörvények: hangrend, illeszkedés, hasonulás, összeolvadás, rövidülés; zöngés és zöngétlen mássalhangzó; szójelentés, szóhangulat, egyjelentésű, többjelentésű szó, rokon- és ellentétes értelmű szó, hangutánzó, hangulatfestő szó; szólás, szóláshasonlat; szó, szóelem.

Szövegértés, szövegalkotás, irodalom: népdal, elbeszélő költemény, tájleíró vers, elbeszélés, regény; epikai művek szerkezete: kiindulási pont, bonyodalom, tetőpont, megoldás; cselekmény, helyszín; ritmus, ismétlés, fokozás, ellentét, fokozás; hasonlat, megszemélyesítés, metafora; ütemhangsúlyos verselés, ütem, felező tizenkettes.

(A felismerés és a megnevezés szintjén.)

Ajánlott szerzők és művek

Arany János: Családi kör; Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; Petőfi Sándor: János vitéz, Az alföld; és még két verse; két-három népdal; állatmesék, tündér- és varázsmesék, tréfás mesék; mitológiai és bibliai történetek; egy ifjúsági regény a magyar vagy a világirodalomból.

(4) Értékelés: a továbbhaladás feltételei

A kapcsolatfelvétel, megszólítás, köszönés, kérdés illemszabályainak ismerete és helyes alkalmazásuk. A hangsúly, dallam, tempó, szünet és a nem nyelvi kifejezőeszközök (testbeszéd) használata a kommunikációs helyzetnek megfelelően. Az élőbeszéd tempójával egyező, folyamatos hangos és néma olvasás. Képesség a másolás, tollbamondás és emlékezet utáni írásra, önálló írásbeli feladatok megoldására. A tanult irodalmi és egyéb szövegek szerkezetének, tartalmának bemutatása. Az olvasott művekben néhány alapvető irodalmi téma fölismerése. Az epikai és lírai művek, a nép- és műköltészet jellemző vonásainak ismerete: a cselekmény részei, a szereplők, a szerkezet, a képiség, a zeneiség eszközei, az ütemhangsúlyos verselés. Személyes és olvasmányélmény egyszerű megfogalmazása elsősorban szóban. Történetmondás mindennapi személyes élményről, olvasmányról szóban és rövid fogalmazásban. Leírás készítése tárgyról, személyről, tájról. A hang, a szó és szóelem megkülönböztetése. Az igealak szóelemeinek fölismerése. Alapismertek a hangok képzéséről, tulajdonságairól. Rokon és ellentétes jelentésű szavak, hangutánzó szavak, valamint szólások, közmondások jelentésének értelmezése a közösen feldolgozott ismeretterjesztő, tantárgyi-szakmai és szépirodalmi szövegekben. A gyakran használt és az olvasott művekben előforduló szavak jelentésének értelmezése. Jártasság a korosztály számára készült szótárak használatában. Tájékozódás a könyvtárban.

EURÓPAI ISKOLÁK

Középiskolai tagozat

Magyar nyelv 1

Tanterv és útmutató

Tervezet 2006. március

Magyar nyelv 1 Tanterv

1–3. évfolyam

1. Célok

1.1. Általános célok

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés megérteni, beszélni, írni, gondolkodni tanít, ezzel valamennyi tárgy tanulását segíti. Alapvető célja és feladata a jövőben tanulmányokhoz szükséges és a felnőtt életben használandó olvasni és írni tudás (szövegértés, szövegalkotás) gondozása és továbbfejlesztése. A diákok az iskoláztatás e négy évében igen nagy lépést tesznek/tehetnek a szociális érésben, önmagukra eszmélésben, kortársaik megismerésében, környezetük összefüggéseinek megértésében. E szakasz alapozza meg viszonyukat a nemzeti kultúrához, melyen keresztül átélhetik a magyar nyelv és a magyar kultúra elválaszthatatlanságát.

A tanítás beszélgetések és olvasmányok révén tartalmakkal tölti föl az érzelmi kapcsolatok iránti igényüket, átélhetik a szolidaritás, az együttműködés érzését és élményét is. A nyelv- és irodalomtanítás tehát bátorító, önbizalmat növelő, ezzel is az önismeretet elősegítő nevelés; a játékos, az alkotóképesség fejlesztő támogatása, az életkorra jellemző érdeklődés, kíváncsiság kielégítése és irányítása az olvasás, az önművelés felé – mind ezt szolgálja. Sok lehetőséget nyújtanak tantárgyaink a kritikus gondolkodás fejlesztésére: a problémamegoldó és a fogalmi gondolkodásra, a térben és időben való tájékozódásra, az elmentétek, a párhuzamok, az ok-okozati viszonyok feltárására.

1.2 Specifikus célok

Az 1. évfolyam folytatja és továbbfejleszti a korábbi iskolafokon kialakult szóbeli és írásbeli képességeket: a beszédértést, a szóbeli önkifejezést, a szóbeli és az írásos szövegműfajok megértését, az írást, a sokirányú kreativitást. Az 1. évfolyam irodalmi és nem irodalmi szövegek feldolgozásával bevezeti a gyermeket az anyanyelv életének a magyar nyelv használatának megértését elősegítő rendszerébe olyan módon is, hogy megismerteti a magyar irodalom néhány összetettebb emberi kapcsolatot megjelenítő, nagyobb lélegzetű klasszikus művével. Ezáltal építi tovább a gyermek társas nyelvhasználati, fogalmi gondolkodásbeli, érzelmi, ízlésbeli, erkölcsi műveltségét.

A 2–3. évfolyam már a következő iskolafokozat tanulmányaira készít elő. A művelődés szokásai és alapszerkezete ebben az életszakaszban alakulnak ki. Mind a nyelvi, mind az irodalmi nevelés feladata a diákok érzelmi, szociális és intellektuális érésének támogatása: a nyelvhasználati, a grammatikai, a jelentéstani témák és az irodalmi olvasmányok módját adnak erre. A felkészítésnek elő kell segítenie mind az irodalmi kifejezésformák sajátosságainak befogadását, az irodalmi műveltséghez tartozó tudás elsajátítását, mind a saját régió, a lakóhely kulturális értékeinek megbecsülését, az esztétikai jellemzők fölfedezését a mindennapokban, a tárgyi és az emberi környezetben.

2. Fejlesztési követelmények (képeségek)

a) A kulturált nyelvi magatartásra való fölkészítés a magyar nyelvi és irodalmi nevelés alapkövetelménye. A kulturált nyelvi magatartás feltételezi a szituációhoz, a címzethez, a témához való rugalmas alkalmazkodást, a figyelmet a másik ember beszédének gondolati, értelmi tartalmára, az együttműködés képességét a partnerekkel. Fokozatosan bővülő követelmény a szóhasználat, a mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezőeszközök (testbeszéd) összehangolása. A kommunikációs nevelés célja, hogy a tanulóknál kialakuljon a különféle beszédműfajok felfogásának és alkalmazásának, a konfliktusok fölismérésének és megítélésének képessége, az életkorban elvárható kritikus magatartás a manipulációs szándékokkal szemben. Hozzá tartozik ehhez a kommunikáció lényegének és tényezőinek megértése, az író, a mű és az olvasó viszonyának mint sajátos kommunikációnak a felfogása. A fejlesztés része az életkornak meg-

felelő tájékozottság a médiumok szerepéről az egyén és a társadalom életében, valamint a leggyakoribb tömegkommunikációs műfajok kifejezőmódjának ismerete.

b) A szövegértés fejlesztése az iskolai képzés szintjeinek megfelelően az eredményes tanulás és önképzés feltétele. A kellő mélységű szövegértés alapja az életkornak megfelelő tempójú, minél teljesebb megértést biztosító olvasás. A szövegértéssel szorosan összefügg a nyelvi eszközök és a jelentés kapcsolatának megfigyelése, felfogása, a különféle tartalmú és rendeltetésű, a mindennapi életben és az iskolai tanulmányokban előforduló élőszóbeli és írott szövegek szerkezetének, jelentésrétegeinek fokozódó önállóságú értelmezése. Ehhez elengedhetetlen az aktív és passzív szókincs folyamatos gazdagodása, az alapvető helyesírási szabályok készségszintű alkalmazása.

c) A szövegalkotás képességének folyamatos fejlesztése kiemelkedően fontos feladat. Ez magában foglalja a köznyelvi normához alkalmazkodó szabatos kifejezőmód kialakításán kívül a képzelet, az önkifejezés, az egyéni stílus bátorítását. Az elsajátítandó műfajok köre a hétköznapi történetmondástól az olvasónaplóig, az érvelő fogalmazásig, a szóbeli felelettől a kiselőadásig terjed. Mindez többféle képesség együttes meglétét kívánja meg: élőszóban a helyes hangképzést, beszédlevegzést, a szöveg- és mondatfonetikai eszközök biztonságos használatát, írásban pedig a tanulási igényeknek megfelelő íráskészséget, rendezett, olvasható írást.

d) A tanulási képesség fejlesztése, az ismeretfeldolgozási technikák megtanítása valamennyi tantárgy együttes feladata, de jelentős szerepet kell vállalnia ebben a magyar nyelv és irodalom tanításának is. Például olyan szövegfeldolgozó eljárások megismertetésével, mint a lényegkiemelés, tömörítés, szövegkiegészítés, jártasság a verbális és vizuális információ együttes kezelésében. A szellemi munka technikájának elsajátításához szorosan kapcsolódik a könyvtári munka megismertetése, tapasztalatszerzés a segédkönyvek, a szak- és ismeretterjesztő irodalom használatában, ismeretek az anyaggyűjtés és -rendezés módszeréről, a forrásfeldolgozás és az idézés etikai és formai követelményeiről. A könyvtári gyakorlatnak ki kell terjednie a modern technológián alapuló információhordozókra is. A tanulási képesség fejlesztésének fontos állomása a mindennapi élethez, irodalmi vagy egyéb tanulmányokhoz kapcsolódó témák önálló feldolgozása, illetve az ezek módszerébe való fokozatos bevezetés is.

e) A magyar nyelv életének és rendszerének ismerete és ennek révén a tudatos nyelvszemlélet fokozatos kialakítása az anyanyelvi nevelés kiemelkedő feladata. Ebben a képzési szakaszban meghatározó a leíró nyelvtani ismeretek megszilárdítása, kezdetben a felismerés és megnevezés, majd a fogalmi meghatározás szintjén, valamint a nyelv rendszerére vonatkozó tudás önálló, biztonságos alkalmazásának fejlesztése mind az írásbeli, mind a szóbeli megnyilatkozásokban. A jól elsajátított leíró nyelvtani ismeretek adják a nyelvhelyességi kérdésekben való tudatos döntésnek és a helyesírási biztonságnak az alapját. Az irodalmi művek feldolgozásában feladat annak megláttatása, hogy a mű jelentése, hatása, szépsége és a nyelvi kifejezőmód szoros kapcsolatban áll egymással. A grammatikai, jelentéstani ismeretek nemcsak az egyéni nyelvhasználat igényesebbé tételét, az irodalmi művek jobb megértését szolgálják, hanem segítik az idegen nyelvek tanulását is. Az eredményes nyelvi ismeretnyújtásnak együtt kell járnia a nyelvszemlélet gazdagodásával: a magyar nyelv sajátosságainak, szépségének fölismerésével, értékeinek megőrzésére vállalt felelősséggel.

f) Az irodalomértés, az olvasóvá nevelés az irodalomoktatás legfőbb célja. Ennek feltétele, hogy az irodalmi olvasmányok élményt, örömet, szórakozást nyújtsanak ahhoz a fölismeréshez, hogy az irodalomolvasás érzelmi, gondolati, erkölcsi, esztétikai élmények forrása. Az irodalomértés alapvető feltétele a szövegelemző eljárásokban való tájékozottságon kívül annak belátása is, hogy az irodalmi jelentés a szövegből, illetve a mű és az olvasó érzelmi, gondolati kapcsolatából bontható ki. Az olvasott művekben megjelentetett élethelyzetek, érzelmek, emberi kapcsolatok alkalmasak arra, hogy fogékonnyá tegyék a 10–14 éves diákokat érzelmeik és élettapasztalataik gazdagítására, erkölcsi ítéletalkotásra, lehetőséget adjanak a véleményalkotásra és -nyilvánításra. Az irodalomolvasás motivációját megerősítheti a diákok aktuális életproblémáival rokon kérdéseket tárgyaló művek közös értelmezése, megvitatása.

g) Az irodalmi műveltség része a klasszikus és kortárs magyar irodalom különféle epikai, lírai, drámai műveinek változatos feladathelyzetekben való feldolgozása, esztétikai jellemzőik tudatosítása; az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum fölismerése különféle műfajokban, más művészeti ágakban. Az irodalmi művek jobb megértésének és a kommunikációs képességek fejlődésének fontos terepe a drámajáték, a dramatizálás, színdarabok előadása. Az irodalmi műveltség magában foglalja az ítéletalkotás képességét a népszerű irodalom szerepéről, értékéről, sajátos eszközeiről is. Az irodalmi nevelés célja, hogy fölkeltsse a tanulóknál az önálló olvasmányválasztás igényét, a tárgyalt művekről önálló véleményalkotásra és a művekkel kapcsolatos érzelmeik, gondolataik olyan megfogalmazására, buzdítsa őket amely a személyes élmény kifejezésének és az elméleti ismeretek felhasználásának képességét egyaránt bizonyítja.

3. Módszerek és tevékenységformák

A tanterv megvalósítása során törekedni kell a - tanulócsoporthoz szükséges feltételeinek megfelelő - a módszertani változatosságra és az óraszervezés sokféle lehetőségének kiaknázására. A frontális és csoportmunka változatos alkalmazása, valamint a kooperatív módszertanra épülő multifunkcionális fejlesztés a tanítási-tanulási folyamat lényeges eleme kell hogy legyen. A módszerek megválasztásakor az alábbi szempontok érvényesülésére kell kiemelt figyelmet fordítani:

Kompetenciafejlesztés

A magyar nyelv (anyanyelv) tantárgy elsődleges célja az anyanyelvi kompetencia, az adott szituációnak megfelelő nyelvhasználati képességet fejlesztése. Ennek fő területei a szövegértés és szövegalkotás. A szövegértési-szövegalkotás kompetencia fejlesztése az információfeldolgozást (vétel, kódolás, dekódolás, átalakítás, létrehozás, közlés, tárolás) megvalósító kognitív képességek (tudásszerzés, kommunikáció, gondolkodás, tanulás), valamint a szociális és egyéni kompetenciák egy idejű fejlesztésével valósulhat meg. A tantárgy funkciórendszerében ugyanakkor kiemelt helyet kap a kulturális – elsősorban irodalmi-művészeti – értékek átadása, a magyar és világirodalom legkiemelkedőbb alkotásainak megismerése is. Ez a folyamat a művekkel folytatott aktív párbeszédben valósulhat meg a legeredményesebben, ezért a tanterv megvalósítása során törekedni kell a műközpontú szemlélet érvényesülésére az adatszerű ismeretközléssel szemben.

Kommunikáció-központúság

Az olvasás információszerzés, a kommunikáció sajátos formája. Ezért a kommunikációval kapcsolatos ismeretek, szabályszerűségek, normák megtanítása és gyakorlása természetes módon szervesül az anyanyelvi programba. A szövegértés-tanításnak nem pusztán egyik szempontja a kommunikáció, hanem módszere is, hiszen a feladatmegoldások, az ellenőrzés, az értékelés folyamatos eszmecsere-feltételeznek a tanár és a diákok között.

Tevékenység-központúság

Az ismeretek elsajátítása és a képességek fejlesztése lehetőség szerint minden esetben tevékenységek végzése során valósul meg. A tevékenység-központúság lehetővé teszi a fogalmak operacionálisan meghatározását, a tananyag kreatív feldolgozását.

Differenciáltság

A foglalkozásokat differenciáltan, az egyes fiatalok képességeihez, problémáihoz igazodva kell vezetni. A differenciálás szempontja lehet a tanulók szövegértési vagy/és szövegalkotási problématípusa, tempója vagy a szükséges tanári támogatás mértéke. A tanulási folyamat hatékonysága nem a tanulócsoporthoz tartozó összteljesítményén, hanem az egyes tanulók fejlődésének ütemén mérhető.

Partnerség

A programot tanító pedagógus partneri viszonyban, segítő-tanácsadó státuszban van, nem a hierarchikus tanár-diák viszonyt képviseli. A pedagógus feladata nem a tananyag közvetítése, hanem a tanulási folyamat irányítása és segítése. A tanulókat arra kell ösztönözni, hogy minden felmerülő gondjukkal kapcsolatban kérdéseket tegyenek föl a tanárnak vagy egymásnak, és arra kell törekedni, hogy a feltett kérdésekre a kérdezők választ is kapjanak.

Az egyes évfolyamokon ajánlott tevékenységeket és módszereket a részletes tantervekben a (3) pontban (Módszerek és tevékenységformák) soroljuk föl.

4. Értékelés, a továbbhaladás feltételei

A tanítási-tanulási folyamat során figyelmet kell fordítani a tanulók folyamatos fejlesztő értékelésére (formatív értékelés), valamint az egyes szakaszokat lezáró, az eredményességet felmérő szummatív értékelésre. Az előbbi elsődleges célja a visszajelzés, a megerősítés vagy a korrekció, az utóbbié az elért eredménynek és a teljesítmény minél tárgyyszerűbb értékelése. A formatív értékelés esetében alapvető fontosságú a rendszeresség és a gyakoriság. A szummatív értékelésben fontos szempont az írásbeli és a szóbeli teljesítmény értékelésének kiegyensúlyozott aránya, valamint az órákon és a számonkérések alkalmával nyújtott teljesítmény együttes értékelése. Az osztályozással kapcsolatos szempontokat az 1. sz. melléklet tartalmazza.

Az egyes évfolyamokon ajánlott értékelési kritériumokat a részletes tantervekben a (4) pontban (Értékelés: a továbbhaladás feltételei) soroljuk föl.

1. évfolyam

(3) Módszerek és tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

A nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök helyes alkalmazása és értelmezése a páros és kisközösségi helyzetekben.

Változatos gyakorlatok a beszédkultúra fejlesztésére: együttműködés a társakkal beszélgetésben, vitában, feladatmegoldásban.

Saját álláspont előadása, megvédése a témának, a kommunikációs helyzetnek megfelelő kifejezésmóddal. Kérdések és válaszok megfogalmazása különböző helyzetekben.

Szövegértés

Folyamatos hangos és néma olvasási képesség és a szövegértés bizonyítása kérdésekre adandó válasszal, rövid szóbeli beszámolóval, különböző témájú és műfajú művek értelmes felolvasásával, memoriterek kifejező előadásával.

Feladatok a szövegelemzés bővítésére: a téma önálló megállapítása, lényegkiemelés, adatkeresés, kérdésekre adandó válaszként részletek kiemelése, időrend, ok-okozati összefüggés fölismerése.

A műfaji eltérések megfigyelése, a stílári különbségek megállapítása (például mese és dokumentum, lírai költemény és epikai alkotás, monda és ballada), a tanult műfaji jellemzők megnevezése.

Szövegalkotás

Gyakorlatok az írásmód tempójának és rendezettségének, a helyesírás biztonságának továbbfejlesztésére.

Mindennapi élmények, olvasmánytartalmak összefüggő elmondása időrendben, logikai rendben, más hangnemben, más nézőpontból többféle hallgatósághoz igazodva.

Szövegalkotási feladatok szóban és írásban: elbeszélés adott téma, szempont alapján és terjedelemben (pl. tetőpontos, időrendi szerkezetben); leírás készítése megfigyelt tárgyakról, jelenségekről; jellemzés készítése csoportmunkával és önállóan családtagokról, ismerősökről, irodalmi hősökről.

Külső és belső tulajdonságaik, kapcsolataik, cselekedeteik, indítékaik megfigyelése alapján értékelő vélemény megfogalmazása.

Kreatív írás „mi lenne, ha” szerkezetben.

Önálló véleménynyilvánítás mindennapi helyzetekről, olvasmányélményekről.

Képzett igék, főnevek, melléknevek gyűjtése – különös tekintettel a szinonimitásra, a szóhangulatra, a köznyelvre, a diáknyelvre és a szakszavak használatbeli eltéréseire; a gyűjtött anyag felhasználása megadott témák kidolgozásában és kreatív, játékos feladatokban.

Tanulási képesség

A szövegértési feladatok kiterjesztése a vizuális információkra (illusztrációk, tipográfiai eszközök, szövegtagolás), értelmezésük, szerepük megvilágítása a szöveg jelentésének gazdagításában, próbálkozás a szöveg és a vizuális lehetőségek együttes felhasználására saját fogalmazásaikban.

Önálló vizsgálódás a könyvtárban: a korosztálynak szánt sajtótermékek megismerése, kézikönyvek használata a tárgyalta irodalmi művekkel és tanulmányaik egyéb területeivel kapcsolatban.

Tantárgyi gyűjtőmunka csoportosan vagy egyénileg az életkornak megfelelő folyóiratokból, talált adatok célszerű, gondos elrendezése vázlatban, rövid jegyzetben, a felhasznált forrásokról a szükséges adatok följegyzése.

A gyűjtött anyag felhasználása (pl. szóbeli és írásbeli beszámolóban, olvasónaplóban, műsor-összeállításban).

A magyar nyelv életének és rendszerének ismerete

A nyelvi rendszerről szerzett tudás alapján a szövegben előforduló szavak szófajának fölismerése, megnevezése, jellemző jegyeik összegyűjtésével magyarázat (definíció) készítése közösen és/vagy tanári segítséggel.

Szókincsgyakorlatok a nyelv állandóságának és változásának megfigyelésére, a szavak, szólások, állandósult szókapcsolatok megkülönböztetése, jelentésük értelmezése, megfelelő alkalmazásuk a saját nyelvhasználatban.

A szófajra, szóalakra, szóképzésre vonatkozó ismeretek megfogalmazása.

Gyakorlatok az egyes szófajok helyesírásának biztonságossá tételére, a szóelemzés alkalmazása a nehezebb helyesírási esetekben.

A tanult nyelvtani, nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek tudatos alkalmazása, önkontroll és szövegjavítás fokozatos önállósággal.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az olvasott művek alapján néhány alapvető irodalmi téma, motívum felismerése és bemutatása (pl. gyerekek és felnőttek, próbatételek, szeretet, féltés, hősiesség), a tanult anyag kiegészítése egyéni olvasmányokból.

Azonos témák más-más műfajú megjelenítése, például elbeszélés vagy párbeszéd formájában; azonos motívumok megfigyelése és összevetése különböző művészeti ágakban.

A cselekmény, a helyzetek, a szereplők megfigyelése, megnevezése, jellemzése elbeszélő művek olvasása és dramatizált alkotások, színdarabok, tévéjátékok megtekintése alapján.

Érzelmek, gondolatok megjelenítésének megfigyelése irodalmi művekben, a tapasztalatok megbeszélése, a vélemények összehasonlítása különféle műfajú olvasmányélményekkel kapcsolatban.

Szövegelemzési, -átalakítási gyakorlatok a mű szövegére és hatására irányuló figyelem fejlesztésére: képzetársítások, érzelmi tapasztalatok előhívása, a képzelet mozgósítása.

Dramajátékok helyzetek megalkotásával, dramatizálással, improvizációval, utánzással.

Témakörök és tartalmak

Témakörök	Tartalmak
Páros és kisközösségi kommunikáció	A nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök tudatos alkalmazása. A kifejezőeszközök értelmezése a beszédpartnerek megnyilatkozásaiban. Véleménynyilvánítás, egyéni álláspont kifejtése, reagálás mások véleményére kisközösségi (iskolai, családi, baráti) helyzetekben.
Monda, rege, ballada	Két-három magyar történeti monda; egy népballada; Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka (egy részlet); Arany János: Rege a csodaszarvasról, A walesi bárdok.; a ballada műfaji jellemzői.
Arany János: Toldi	Emberi kapcsolatok, konfliktusok, lélekábrázolás. A főszereplő összetett jelleme: próbatételek, bűn és megtisztulás. A jellemzés eszközei. Szerkezeti, előadásmódbeli, nyelvi sajátosságok.
Hősök a történetmondás műfajában	Fazekas Mihály: Lúdas Matyi (a történet és a mű egy rövid részlete); Gárdonyi Géza: Egri csillagok; egy ifjúsági regény a magyar vagy a világirodalomból. Helyzetek, kalandok, konfliktusok, a korszakot felidéző írói eszközök, ismétlődő motívumok. Jellemek és sorsok. A prózai és a verses elbeszélés különbsége. Az időmértékes verselés.
Képek és formák a költészetben	Legalább nyolc lírai alkotás elemzése különböző korokból (legalább négy-öt a XX. század magyar költészetéből). A lírai formanyelv sokfélesége: változatok a képiségre, zeneiségre, szerkezetre.
Szóbeli és írásbeli szövegműfajok főbb ismérvei	A nézőpont szerepe az elbeszélésben és a leírásban. Az olvasottak reprodukálásának módjai. A jellemzés tartalmi és formai követelményei. Elbeszélés, leírás, jellemzés az ismeretterjesztésben. Egyszerűbb dialogikus formák, dramatikus népszokások.
A szavak jelentése és szerkezete	A szófajok alaktani és jelentésbeli jellemzői, képzésmódjuk. A szófajok rendszere: alapszófajok, viszonszóok, mondatszók. A szavak közötti kapcsolatok, a jelentésmező; állandósult szókapcsolatok. A szófajok helyesírása és nyelvhelyességi kérdései. A tulajdonnevek és a belőlük képzett melléknevek helyesírásának egyszerűbb esetei.
Könyv- és könyvtárhasználat	A korosztálynak szánt fontosabb sajtótermékek főbb fajtái, formai és szerkezeti jellemzői. A könyvekből gyűjtött adatok rendezésének alapvető ismeretei.

Fogalmak

Kommunikáció, nyelvtan, nyelvhasználat

Kisközösségi kommunikáció, vita; a szófaj, alapszófajok: az ige alakrendszere, a névszó és fajtái, igenév, névmás, határozószó; viszonyszók: igekötő, névutó, névelő, kötőszó; mondat-
szók: módosítószó, indulat-
szó; gyakoribb ige- és névszóképzők; jelentésmező; állandósult szókapcsolatok;
sajtótermék: napilap, hetilap, folyóirat; fejléc, cikk, rovat, tartalomjegyzék.

Szövegértés, szövegalkotás, irodalom

Műnemek: líra, epika, dráma; monda, rege, ballada; konfliktus, epizód, motívum, nézőpont, cselekmény-
szál;

allegória, alliteráció, figura etimologica, metonímia; időmértékes verselés, hexameter; rímelhelyezkedés
főbb fajtái.

(4) Értékelés: a továbbhaladás feltételei

A beszédhelyzethez (címezett, szándék, tartalom) és a nyelvi illem alapvető szabályaihoz alkalmazkodó
beszédmód a kommunikáció iskolai és gyakorlati helyzeteiben. A nyelvi és nem nyelvi kifejezőeszközök
helyes használata az élőbeszédben.

Különböző témájú és műfajú szövegek értő olvasása, értelmes felolvasása. Jól olvasható írás, az írásos
szöveg rendezett elhelyezése. Olvasmánytartalmak összefüggő ismertetése az időrend, az ok-okozati össze-
függések bemutatásával, a műfaj és a téma megállapítása. Rövid tárgyyszerű beszámoló a feldolgozott mű-
vekről: szerző, cím, téma, műfaj.

Az epikai művekről néhány fontos adat megnevezése: a helyzet, a helyszín, a szereplők, a főhős életútjának
állomásai, a cselekmény menete. Lírai művek formanyelvének (verselés, képiség) felismerése. Elbeszélés,
leírás, jellemzés, beszámoló készítése megbeszélte olvasmányok vagy személyes élmény alapján. A szemé-
lyes élmény néhány mondatos megfogalmazása az olvasott irodalmi művek szereplőinek jellemével, a mű-
ben megjelenített élethelyzetekkel, érzelmekkel kapcsolatban.

Szövegben a szavak szófajának felismerése, megnevezése, a szófajok jellemzőinek, a szófajok helyesírás-
ára, helyes használatára vonatkozó szabályoknak az ismerete és alkalmazása.

Az irodalmi olvasmányokhoz, egyéb tanulmányokhoz kapcsolódó információk gyűjtése a könyvtárban, az
adatok elrendezése és feljegyzése. Jártasság a korosztály számára készült lexikonok használatában.

2. évfolyam

(3) Módszerek és tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Gyakorlatok a vitakultúra fejlesztésére: saját álláspont kialakítása és korrigálása, az ellenvélemény mérle-
gelése.

Különböző beszédműfajok kommunikációs technikáinak megfigyelése, alkalmazása elsősorban a szándékki-
fejezés és a hatáskeltés szempontjából.

Az írásbeli és a szóbeli közlésmód különbségeinek ismerete és tudatos alkalmazása.

Részvétel irodalmi művek közös feldolgozásában, csoportmunkában, a társakkal és a tanárral való kommu-
nikációban.

Az emberi érzelmeket, viszonyulásokat megjelenítő nem nyelvi kifejezőeszközök ábrázolásának megfigye-
lése irodalmi művekben, jelentésük értelmezése írásban és szóban.

Egy-egy drámai vagy dramatizált részlet (dialógus vagy monológ) kifejező előadása: az érzelmek vissza-
adása, a szereplők közötti viszonyok érzékeltetése a nem nyelvi és a verbális kifejezés eszközeivel (hang-
súly, hangerő, dallam, beszédtempó, szünettartás).

Szövegértés

Minél teljesebb megértést biztosító néma olvasás, kifejező felolvasás; a szövegek tolmácsolása kifejező szövegmondással, megjelenítéssel.

Különbéle műfajú és rendeltetésű (szépirodalmi, ismeretterjesztő, értekező) művek szerkezetének és jelentésének feltárása.

A szövegelemző eljárások bővítése szakmai-tudományos, gyakorlati és szépirodalmi művek feldolgozásában: összetettebb logikai kapcsolatok felismerése, eltérő álláspontok elkülönítése, érvek és ellenérvek feltárása.

A hétköznapi és az irodalmi kommunikáció sajátosságainak megfigyelése, különbségtétel az irodalmi kontextusban megjelenő és az egyéb nyelvi közlések értelmezése között.

Szó szerinti és átvitt jelentés megkülönböztetése: áttételes jelentések, jelentésmozzanatok keresése és felfedezése irodalmi szövegekben.

Szövegalkotás

Véleménynyilvánítás a mindennapi élet megadott vagy választott témáiról: saját álláspont érvelő megfogalmazása, cáfolat és ellenvélemény kifejtése írásban.

Hozzászóláshoz, felszólaláshoz, kiselőadáshoz vázlat készítése és felhasználása a szóbeli előadáskor.

Párbeszéd, érvelés az irodalmi művek formájáról és a bennük megjelenített mögöttes tartalomról a megismert szakszókincs alkalmazásával.

Cselekményvázlat, olvasónapló készítése önállóan.

Kreatív szövegalkotás a tartalomhoz, a kommunikációs alkalomhoz illő nyelvi, stilisztikai eszközök megfelelő kiválasztásával, összehangolásával.

Epikus részletek dramatizálása, illetve drámai jelenetek tartalom- és stílushű visszaadása epikus formában.

Tanulási képesség

Önálló olvasmányválasztás, segédletek, képzőművészeti ábrázolások felkutatása megadott témához.

Beszámoló, fiktív tudósítás, újságcikk stb. készítése egy adott irodalmi alak életéről, egy korszakról, eseményről korabeli dokumentumok, irodalmi művek, naplók, a témával foglalkozó, a korosztálynak szóló szakmunkák felhasználásával, önálló vagy csoportos vizsgálódás útján.

Érvek, bizonyító erejű példák gyűjtése a könyvtárban, rendszerezésük vázlat és jegyzet készítésével, más tantárgyak témáiból, tankönyveiből is.

A könyvtár nyomtatott dokumentumainak (segédkönyv, kézikönyv, ismeretterjesztő könyv, folyóirat), elektronikus információhordozóinak felhasználásával egyszerűbb téma önálló vagy csoportos feldolgozása: problémafelvetés, forrásválasztás és -feldolgozás segítséggel, beszámoló készítése szóban vagy írásban, hivatkozás a forrásra az idézés megfelelő módjával.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

Az egyszerű mondat részeinek és szintagmáinak biztos elemzése, értelmezése.

A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentésének felismerése, az elsődleges és másodlagos jelentés megkülönböztetése.

A mondatfajták és kifejezőeszközök felismerése, megnevezése, helyes használatuk.

Mondatátalakítás rokon- és ellentétes értelmű mondatokkal szóban és írásban.

A mondatalkotáshoz kapcsolódó nyelvhelyességi ismeretek biztonságos alkalmazása.

A szóalkotási módok ismerete, a szóösszetétel, a szóképzés és a jelentés összefüggésének elemzése szépirodalmi és nem irodalmi szövegekben; szógyűjtés és játékos szóalkotás képzéssel, összetétellel.

Szóösszetétel, alapszó, képzett szó, szókapcsolat megkülönböztetése.

Biztonság az egyszerű mondat központosításában, a gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző értelmező szerepének ismerete és helyes használatuk.

A tulajdonnevek és a belőlük képzett melléknevek nehezebb eseteinek helyesírása.

Az egybe- és különírás elveinek ismerete és biztos alkalmazása a tanult esetekben.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az olvasott irodalmi művekben megjelenő szituációk és jellemek, érzelmek, gondolatok és a köznapi, tapasztalati úton megismert „valóság” egyszerűbb összefüggéseinek felfedezése és bemutatása.

A verselés, a zeneiség elemeinek és hatásának felismerése verses alkotásokban.

A lírai formanyelv változásának vizsgálata (szerkezeti változatok, szókincs, a képiség eszközei).

Ismeretek az irodalmi élet legfőbb szereplőiről, fórumairól.

Beszámoló epikus és drámai művekről, tévéjátékokról: a szerkezet, a cselekményt alkotó elemek, fordulatok, a szereplők, a főhős(ök), a mellékszereplő(k), a mű kezdete és befejezése bemutatásával; a szereplők önálló jellemzése.

Az irodalmi kifejezésformák sajátosságai

A műfajoknak mint a műnemek alá rendelt kategóriáknak az ismerete tanult, olvasott művek esetében.

Az olvasott művek legfontosabb ismérveinek megnevezése: szerző, műfaj, téma.

A cselekmény legfontosabb szerkezeti elemeinek elkülönítése, azonosítása, szerepének, tartalmának értékelése.

Az egyes kompozíciós elemek közötti összefüggés, strukturális kapcsolat felfedezése, végigkövetése drámákban, nagyobb terjedelmű epikai művekben.

Tér- és időviszonyoknak és ábrázolási módjuknak a felismerése, összefüggés keresése a műben megjelenő tartalmakkal.

A túlzás és általánosítás szerepének megértése, bemutatása egyes típusok ábrázolásában, a komikum tartalmi és nyelvi eszközeinek felismerése.

Párhuzamok keresése a romantikus irodalom, zene és képzőművészet alkotásai között – a más tárgyakban tanult ismeretek és önálló könyvtári gyűjtőmunka felhasználásával.

Különböző típusok megjelenítése a tartás- és járásmód megfigyelését követően.

Improvizáció a megismert drámai konvenciók és a színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával.

Témakörök és tartalmak

Témakörök

Tartalmak

Magán- és közéleti kommunikáció

A szóbeli és írásbeli közlésmód kifejezési formáinak azonossága és különbsége a magán- és a közéleti kommunikációban.
A közéleti kommunikáció iskolai helyzetei és műfajai: megbeszélés, vita, felszólalás, hozzászólás, rövid alkalmi beszéd, köszöntés, kiselőadás.

Az egyszerű mondat

A mondat mibenléte, fajtái. Az egyszerű mondat szerkezete, a mondatrészek és a szintagmák. A mondat szó szerinti és pragmatikai jelentése. A mondattanhoz kapcsolódó nyelvhelyességi ismeretek.

A szóalkotási módok

A szóösszetétel: az alá- és a mellérendelő összetett szavak.
A mozaikszók.
A gyakori szóalkotási módok rendszerező összefoglalása (szóképzés, szóösszetétel).

Helyesírási ismeretek

Az egyszerű mondat helyesírása (vessző, gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző). A tulajdonnevek helyesírási ismereteinek bővítése: a tanult idegen személynevek, a többemű földrajzi nevek, intézménynevek és a belőlük képzett melléknevek helyesírása. Az összetett szavak helyesírása.

Könyv- és könyvtárhasználat

A könyvtár írott és a modern technológián alapuló dokumentumainak felhasználása különféle témák feldolgozásában. Forráshasználat, forrásjegyzék, az idézés módjai.

Ritmus, kép, kifejezés-
mód – líra alapformái

Különböző témájú lírai alkotások a klasszikus és kortárs magyar és világirodalomból, a lírai szerkezet, a műfaji sajátosságok, a versformák változatai.

(dal elégia, óda, epigramma)

A kispika műfaji változatai: novella, elbeszélés – anekdota

Anekdotikus történetek, kispikai alkotások a magyar és a világirodalom különböző korszakaiból. Az anekdota változatai, felépítése; a novella szerkezeti jellemzői.

A regény változatai

Magyar történelmi események és korszakok megidézése az irodalomban, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán és mások műveiben. Epikai alkotások a világirodalomból (novellák, regényrészletek).

Egy drámai mű feldolgozása

Legalább egy dráma (vígjáték, színmű) feldolgozása, lehetőség szerint megtekintése, a szöveg és az előadás összehasonlítása.
A komikum, humor, paródia tartalmi és nyelvi jellemzői.

Irodalom és kulturális élet a reformkorban

Olvasmányok a reformkor irodalmából, szerzők és művek, írók és olvasók, írói életpályák, irodalmi társaságok, folyóiratok, színházi élet, irodalmi kapcsolatok. Romantikus életérzés, életmód, stílusjegyek.
Az irodalom, a festészet, a zene néhány közös vonása a romantikában.

Tánc és dráma

Figurateremtés hanggal és nem verbális eszközökkel. Improvizáció közösen egyeztetett témára, történetváz alapján a megismert drámai konvenciók elemeinek alkalmazásával.

Fogalmak

Mondatfajták: kijelentő, felkiáltó, kérdő, óhajtó, felszólító mondat; tagolatlan, tagolt; tö- és bővített mondat, hiányos szerkezetű mondat; a mondat elsődleges és másodlagos jelentése; mondatrészek: az alany, állítmány, tárgy, határozó, jelző fajtái és kifejezőeszközei; az alany-állítmányi viszony; alárendelő és mellérendelő szintagma.

Szóösszetétel, alárendelő összetett szavak: alanyos, tárgyias, határozós, jelzős összetétel; mellérendelő összetett szavak; szóismétlés; ikerszavak; jelentéssűrítő összetételek; mozaikszavak.

Vita, megbeszélés, felszólalás, hozzászólás, kiselőadás.

Forrásjegyzék, idézet, hivatkozás.

Anekdota, novella, regény; dal, elégia, óda, himnusz, epigramma, helyzetdal, költői levél, ars poetica; líra szerkezet; értekező próza; vígjáték, színmű, jelenet, felvonás, díszlet, jelmez, rendezői utasítás; komikum, humor, helyzetkomikum, jellemkomikum, paródia; pentameter, disztichon, versláb.

(4) Értékelés: a továbbhaladás feltételei

Részvétel a közéleti kommunikáció iskolai helyzeteinek különféle formáiban: felszólalás, hozzászólás. A mindennapi élet problémáiról, olvasmányokról a saját vélemény megfogalmazása az érvelés szabályait követve. Udvarias együttműködés felnőtt és kortárs beszédpartnerekkel.

A megértést biztosító hangos és néma olvasás, szövegű folyamatos felolvasás, szövegmondás. Rendezett, egyéni írásképek.

Különféle műfajú és rendeltetésű (szépirodalmi, ismeretterjesztő, értekező) szövegek szerkezetének és jelentésének bemutatása. Epikus olvasmányok, olvasott, látott drámai alkotások szerkezeti elemeinek elkülönítése, a fő- és mellékszereplők jellemzése. A szépirodalmi művekben megjelenő helyzetek és jellemek, érzelmek és gondolatok összefüggéseinek bemutatása szóban és írásban. A lírai formanyelv (ritmus, rím, hangzás, képesség) stílusesszövegeinek felismerése. Vázlat készítése szóbeli megnyilatkozáshoz, cselekményvázlat írása.

Az egyszerű mondat részeinek, szintagmáinak megnevezése, elemzése. A mondatfajták biztos megkülönböztetése. A szóalkotás gyakori módjainak fölismerése és elemzése. A tanult nyelvhelyességi és helyesírási

szabályok megfelelő alkalmazása: a központosítás, a tanulmányok során előforduló tulajdonnevek, a belőlük képzett melléknevek helyesírásának, az egybe- és különírás elveinek ismerete és megfelelő alkalmazása. A Magyar helyesírási szótár önállóhasználatára.

A tárgyalt irodalmi művekhez, a mindennapi élet kérdéseinek megválaszolásához ismeretanyagok keresése a könyvtár nyomtatott és elektronikus információhordozóinak felhasználásával.

Részvétel a csoportos történetalkotásban, az improvizációban és az elemző beszélgetésekben.

3. évfolyam

(3) Módszerek és tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Tájékozódás az alapvető tömegkommunikációs műfajokban; a tömegkommunikáció szerepének és hatásának fölismerése.

Együttműködés a beszédpartnerekkel, a másik ember közlésének egyre pontosabb felfogása a mindennapi helyzetekben, képesség az önellenőrzésre a kommunikációs magatartásban.

Irodalmi művekben, filmekben megjelenő emberi kapcsolatok, cselekedetek, érzelmi viszonyulások, konfliktusok összetettségének felfogása, értelmezése és megvitatása.

A nyelvváltozatok szóképzésének tudatos használata a különféle kommunikációs helyzetekben, a nyelvi illemnek megfelelően.

Együttműködés a társakkal például szituációs vagy szerepjátékban.

Szövegértés

A gyakoribb tömegkommunikációs műfajok elemzése, jelentésének kibontása, hatáskeltő eszközeinek fölismerése, megnevezése, értékelése tanári segítséggel.

A tájékoztató és a véleményt közlő műfajok elkülönítése: hír, tudósítás; cikk, kommentár; riport, interjú.

Az olvasott szépirodalmi és egyéb szövegek mögöttes jelentéseinek tudatos keresése, önálló megfogalmazása.

A művészi kifejezésmódok, stílus eszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése.

Az adott műhöz kötődő kifejezésmód néhány jellemzőjének értelmezése, értékelése a szükséges fogalmak használatával az egyéni vélemény néhány szavas megfogalmazásával.

Szövegalkotás

Tapasztalatszerzés a mindennapi élet alapvető hivatalos iratainak (kérdőív, nyugta, kérvény, önéletrajz) megfogalmazásában.

Mindennapi élethelyzetekhez, irodalmi olvasmányokhoz kapcsolódó véleményalkotás és -nyilvánítás árnyalt kifejezésmódjainak ismerete és használata.

Ismertetés, könyvajánlás, kritika írása, kiselőadás tartása irodalmi művekről különféle idézési módok alkalmazásával, például egyenes és függő idézet, teljes mondat, kulcsszó stb. idézésével.

Irodalmi és filmszereplők jellemének megítélése, érvelés a saját álláspont mellett a szöveg felhasználásával.

Olvasmányválasztás indoklása néhány szempont felsorolásával.

Tanulási képesség

Mindennapi, közéleti és szakmai problémákról vagy irodalmi témákról ismeretek, érvek, példák gyűjtése a könyvtári tárgyi katalógus segítségével.

Önálló problémafelvetés, források kiválasztása, többféle forrásból gyűjtött anyag válogatása, feldolgozása önállóan vagy csoportmunkával, az összegyűjtött anyagról szóbeli és/vagy írásos beszámoló készítése.

A tanult művek közvetlen és tágabb kontextusára vonatkozó ismeretek bővítése önálló könyvtári munkával; az adatok felhasználása az értelmezésben, elemzésben.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

Mondatelemzési jártasság az összetett mondat feldolgozásában: a tagmondatok sorrendjének, a szintagmák szerkezetének és jelentésének felismerése, értelmezése, fogalmi szintű megnevezése.

A magyar nyelv legfőbb szórendi szabályainak helyes alkalmazása.

A mondattani és nyelvhelyességi ismeretek biztonságos alkalmazása a szóbeli és írásbeli megnyilatkozásokban.

Az idézés és a párbeszéd írásmódjának helyes alkalmazása.

A helyesírás értelemtükröző szerepének belátása és felhasználása.

Tájékozottság a magyar nyelv életére vonatkozó alapvető nyelvtörténeti tényekről, a magyar nyelv jellemző sajátosságairól (nyelvtípusáról).

Igény a magyar nyelv és a tanult idegen nyelvek nyelvtani szerkezetének összehasonlítására.

Tájékozottság a tanulók nyelvhasználatában előforduló nyelvváltozatok nyelvhelyességi kérdéseiben.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Vizsgálódás a népszerű irodalom műfajaiban: a lektúr, a krimi hatáskeltő eszközeinek megismerése.

Népszerű epikus műfajok, drámai vagy filmalkotások elemzése a hatáskeltés, a bennük megjelenő tipikus helyzetek és jellemek szempontjából.

Toposzok, sémák és sablonok felismerése és szerepének értékelése a szórakoztató irodalmi és filmalkotásokban.

Különbféle olvasók véleményének, attitűdjének felismerése az elemzett művekben.

A befogadás tapasztalatainak tudatosítása, a téma, az írói látásmód és álláspont megértése.

Az irodalmi kifejezésformák sajátosságai

A szöveg hangzásának és írott képének összefüggése, az illusztráció, a tipográfiai eszközök szerepének átlátása.

A képszerűség mint sajátos formának a megismerése és értelmezése.

A művészi kifejezés módok, stílus eszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése.

A megismert műfajok, stílusalakzatok, szóképek megnevezése, jellemzése példákkal.

A magyar irodalom nagyobb korszakaira vonatkozó ismeretek önálló összefoglalása.

Korokhoz kötődő ismétlődő témák, kérdésfelvetések meglátása irodalmi művekben és értekező prózai alkotásokban.

Egy-egy irodalmi mű fogadtatásának ismerete a saját korában, jelentősége az utókor szemében.

Párhuzamok keresése a Nyugat első nemzedékének irodalmi alkotásai és a korabeli képzőművészet között – más tantárgyakban tanult ismeretek, könyvtári adatgyűjtés felhasználásával.

Tájékozódás az irodalom kronológiájában és „földrajzában”, a helyi hagyományok, irodalmi emlékek ismerete.

Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet felidézése az alkotók életrajzából.

Figyelem a kortársi kapcsolatokra, az irodalom és más művészeti ágak közti összefüggésekre.

Hasonló témájú, azonos műfajú művek összehasonlítása.

Néhány alapvető irodalmi téma és motívum jelentésének elemzése.

Rögtönzés a megismert drámai konvenciók és a színházi formanyelv elemeinek alkalmazásával, a társművészetek eszköztárának bevonásával.

Témakörök és tartalmak

Témakörök

Tartalmak

A tömegkommunikáció	Alapismeretek a tömegkommunikációról nyelvi szempontból, elsősorban a befogadás oldaláról. A tömegkommunikáció néhány gyakori szövegműfaja: hír, tudósítás; cikk, kommentár, kritika; interjú, riport. A reklám, a hirdetés, az apróhirdetés eszközei és hatása.
Az összetett mondat	Az összetett mondat szerkezete, a tagmondatok sorrendje. Az alárendelő és a mellérendelő mondat fajtái. A szórend alapvető kérdései az egyszerű és az összetett mondatban. A többszörösen összetett mondat. A mondat és a szöveg viszonya.
A tanult leíró nyelvtani fogalmak rendszerezése	A nyelvi szintek. A nyelvi szintekről tanultak rendszerezése: a mondat szerkezete és jelentése, a szó szerkezetek (szintagmák) kifejezőeszközei; a szófajok rendszere; alaktani ismeretek: szó, szóelem, egyszerű szó, összetett szó, alapszó, képzett szó; a magyar hangrendszer, a mondatfonetikai eszközök.
Helyesírási ismeretek	A magyar helyesírás alapelvei. Az összetett mondat központozása. A párbeszéd és az idézetek írásmódja.
Kitekintés a magyar nyelv életére	Nyelvváltozatok és nyelvi normák a mai magyar nyelvben. Nyelvünk eredete, rokonsága. A magyar nyelv típusa: néhány hangtani, alaktani, mondattani sajátossága, szórendjének jellemzői.
Szövegműfajok és kifejezési formájuk	A mindennapi élet néhány alapvető hivatalos irata: a nyugta, kérdőív, kérvény, önéletrajz tartalmi és formai kérdései. Ismeretek a véleménynyilvánítás néhány szóbeli és írásbeli műfajáról az olvasmányok feldolgozásához kapcsolva: ismertetés, könyvajánlás, kritika, olvasónapló. Az idézés módja: egyenes és függő idézet. A paródia kifejezőeszközei.
Könyv- és könyvtárhasználat	A tárgyi katalógus használata önálló feladat megoldásához, cédulázás, vázlat, forrásjegyzék készítése a gyűjtött adatokról.
Az irodalom határterületén – a népszerű irodalom műfajai	Változatos témájú irodalmi művek olvasása és feldolgozása a magyar és világirodalomból, a népszerű, illetve lektűr irodalom hatáskeltő eszközei és értékelésük.
Az irodalom nagy témáiból	Regények, regényrészletek, elbeszélések, lírai alkotások a magyar és a világirodalom visszatérő nagy témáit feldolgozó irodalmi alkotások köréből (ifjúkor és felnőttkor, társas kapcsolatok, utazás, identitás stb.).
A Nyugat első nemzedékének irodalmából	Irodalmi és kulturális élet a Nyugat első korszakában. Szépirodalmi alkotások a Nyugat első nemzedékének íróitól.
A dráma világa	Legalább egy dráma (tragédia vagy vígjáték) feldolgozása, megtekintése.
Kortárs irodalom – kortárs írók és olvasók	Olvasmányok a szélesebb értelemben vett kortárs irodalomból. Regionális kultúra és irodalmi élet.
Tánc és dráma	Improvizáció – közösen egyeztetett témára, együttesen kidolgozott történetváz alapján.

Fogalmak

Összetett mondat: mondategész, mondategység (tagmondat), főmondat, mellékmondat; utalószó, kötőszó, a mellérendelő mondat fajtái: kapcsolatos, ellentétes, választó, magyarázó, következtető; az alárendelő mondat fajtái: állítmányi, alanyi, tárgyi, határozó, jelzői alárendelés; sajátos jelentéstartalmú mondat: feltételes, hasonlító; többszörösen összetett mondat.

Mondatfonetikai eszközök rendszere: hangsúly, hanglejtés, szünet, tempó.

A magyar nyelv szórendje.

Egyenes és függő idézet.

Népszerű irodalom: lektűr, ponyva; epikai szerkezet, drámai szerkezet, monológ, dialógus, tragédia; szatíra, fantasztikum, szimbólum.

(4) Értékelés: a továbbhaladás feltételei

A köznyelv, a tanult szaknyelv, a társalgás és a szleng szókészletében meglévő eltérések felismerése és a kommunikációs helyzetnek megfelelő használatuk.

Tájékozottság és ítéletalkotás az alapvető tömegkommunikációs műfajokban, a média szerepének és hatásának felismerése.

A szöveg értő befogadását biztosító olvasás, különféle műfajú szövegek kifejező felolvasása, elmondása. A tanulmányokhoz szükséges eszközszintű íráskészség, jól olvasható esztétikus írás. A feldolgozott művekről, olvasmányélményekről, színházi előadásról összefoglalás készítése a témának, a kommunikációs alkalomnak megfelelő stílusban, felelet vagy rövid írásos beszámoló formájában. A megismert műfajok stílus-eszközeinek megnevezése tárgyyszerűen a tanult szakkifejezésekkel, jellemzésük példákkal. Az olvasott művekben megjelenített emberi problémák bemutatása önálló véleménynyilvánítással. Ismeretek a magyar irodalom nagyobb korszakairól (reformkor, a XX. század első és második fele), néhány alkotó portréja, az olvasott művek elhelyezése a korban.

A népszerű irodalom néhány gyakori műfajának ismerete, hatáskeltő eszközeik jellemzése.

A leíró nyelvtani ismeretek rendszerezése: hangtani, szó- és alaktani, jelentéstani, mondattani jelenségek fogalmi szintű megnevezése, elemzése egyszerűbb esetekben, a szórend és a jelentés összefüggésének fölismérése. Mondattani nyelvhelyességi ismeretek alkalmazása szóban és írásban. Az idézés, a párbeszéd, a központosítás helyesírása.

A gyakrabban használt mindennapi hivatalos iratok jellemzőinek ismerete. Tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, helyéről a világ nyelvei között. Jártasság az önálló könyvtári munkában, a tárgyi katalógus használatában. Színházi előadás megtekintésének élménye alapján beszámoló készítése. Részvétel az improvizációs játékokban.

4–7. évfolyam

1. Célok

1.1 Általános célok

A magyar nyelv 1 tantárgy biztos és állandó értékeket és a jelenben alakuló, változó kultúrát közvetít. Tartalommal tölti meg és erősíti a nemzeti nyelvi és kulturális identitást; a minőségi megnyilatkozás iránti igényt, az etikai, erkölcsi ítélőképességet és elősegíti a jelen és a jövő egységesülő világában más kultúrák megismerését. A tanításnak *hiteles kérdések és válaszok* megfogalmazásával kell reagálnia a diákok mindennapi életvilágára. Így például azzal is számolnia kell, hogy az elektronikus információhordozók, a műholdas televíziózás, a videokultúra térhódításának közegében működik. E kihívás még előre nem látható erővel hat a könyv kulturális, információhordozó és szellemi jelentőségére. Tudnia kell azt is, hogy az ifjúsági szubkultúrán belül a zenének és a mozgóképi művészeteknek nagy szerepük van; de azt is figyelembe kell vennie, hogy a kulturális hátrány, a szegénység és az élményhiány mint nyelvi deficit jelentkezik az iskolában, a nyelvi manipulációt és az információ szabadságát egyaránt megtapasztalja az érintett korosztály.

A tantárgy feladata, hogy az iskola mindennapjaiban hatékony és meggyőző legyen egyrészt mint a tanuláshoz elengedhetetlenül szükséges önkifejezési, szövegértési, gondolkodási képességeket fejlesztő tartalmak és tevékenységek rendszere, másrészt mint az érzelmi élet gazdagítása, a személyiségfejlesztés, az értékátadás meghatározó terepe.

1.2 Specifikus célok

A magyar nyelv 1 tantárgy feladata, hogy fejlessze a nyelvi megértés és kifejezés képességét, tudatosítsa és rendszerezze a korábban megszerzett tudást a nyelv társas, társadalmi szerepéről, a nyelv és gondolkodás viszonyáról, az anyanyelv jelenbeli és múltbeli változásairól. A középiskolát végzettektől elvárt nyelvi kultúra magában foglalja a beszédértés, a beszéd, a szövegértés és a szövegalkotás képességét és mindezek minőségi alkalmazását a szóbeli és írásbeli megnyilatkozások különféle élethelyzeteiben. Az igényes és a kellő mértékben tudatos anyanyelvhasználat előmozdítja más élő nyelvek tanulását.

Az irodalmi műveltség elsajátítása által a diákok mindenfajta szövegnek pontosabb értőivé válhatnak; megismerhetnek olyan élethelyzeteket, döntési szituációkat, erkölcsi dilemmákat, megoldási mintákat, magatartásformákat, értékeket, eszméket és gondolatokat, amelyek a saját életükben is érvényesíthetők. Együttérzővé válhatnak más magatartások, életformák, szociális helyzetek, meggyőződések iránt. Megismerhetik a nyelv kifejező lehetőségeit, ezáltal az anyanyelv szépségének átélt élményével gazdagodhatnak. Megszerkezhetik azt a műveltségi anyagot, amely a magyar és az európai kultúra hivatkozási alapja. Megismerhetnek más alternatívát a tömegkultúra mellett, modellt az igényes önművelésre. Igényesebbé válhatnak abban, hogyan tegyenek föl kérdéseket, mennyire mélyen és pontosan fogalmazzanak meg problémákat.

Tantárgyunk céljai és feladatai között – egy olyan világban, ahol a „szót értés” jelentősége ugrásszerűen megnőtt a személyes kapcsolatokban, a munkavállalásban, az érvényesülésben – kiemelten szerepel, hogy az iskola esélyt nyújtson a diákoknak arra, hogy sikeressé váljanak további tanulmányaikban és a munka világában. A demokráciában a politikai, közéleti, helyi önkormányzati és a civil szféra egyaránt felelős döntéseket hozó polgárokat kíván, akik artikulálni és érvényesíteni tudják érdekeiket és értékeiket, akik szellemileg-lelkileg felnőtt emberek. Tantárgyunk hatékonyan tud hozzájárulni ehhez. Célunk továbbá, hogy a diákok a 21. század információs társadalmában is megőrizzék az anyanyelv és a személyes érintkezés, a személyes gondolat semmivel sem pótolható értékét.

2. Fejlesztési követelmények (képességek)

a) *A kulturált nyelvi magatartásra* való fölkészítés középiskolai fokon is alapkövetelmény a magyar nyelvi és irodalmi nevelésben. Az életkornak megfelelően fejlett kommunikáció minden beszédhelyzetben

a beszédpartnerekkel való együttműködés képességét jelenti, a másként vélekedők álláspontjának felfogását, tiszteletét, a saját vélemény megvédését, illetve korrigálását.

Feltételezi a kommunikációs zavarok fölismerését és képességet feloldásukra, kritikus magatartást a téves ítéletek, a manipulációs szándékok fölismerésében. A hatásos kommunikáció megkívánja a verbális eszközök, a szöveg- és mondatfonetikai eszközök és a nem verbális kifejezés (testbeszéd) sikeres összehangolását, a megfelelő stílust és magatartást a magán- és a nyilvános kommunikáció ismeretlen helyzetekben is. A fejlesztés fontos területe a tömegkommunikációra vonatkozó tudásanyag bővítése: az általános iskolában tanult műfajok körének kiterjesztése, az értő, kritikus befogadáson kívül önálló szövegalkotás néhány publicisztikai műfajban.

b) A megfelelő szövegértés fejlesztésében követelmény az elemzési jártasság színvonalának emelése a tanult leíró nyelvtani, szövegtani, jelentéstani ismeretekkel és az elemzés kiterjesztése a szépirodalmi szövegek mellett a szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti szövegek feldolgozására, értelmezésére is. Ez a tevékenység magában foglalja a szövegek nyelvi-stilisztikai, retorikai sajátosságainak megnevezését, jelentésszerkezetük, gondolatmenetük feltárását, a szöveg szó szerinti és mögöttes jelentésének értelmezését. A szövegértésnek ki kell terjednie a szövegek közti kapcsolatok vizsgálatára, az azonos problémák különböző megközelítéseinek, a különféle műértelmezéseknek az összehasonlítására és a velük kapcsolatos önálló állásfoglalásra.

c) A szövegalkotás folyamatos fejlesztése a szabatos fogalmazás követelményén kívül a személyiséget kifejező, egyéni stílus bátorítását is jelenti. A szövegértés és -alkotás képessége ezen a fokon kiterjed az egyén magánéletének és társas-társadalmi életének minden szóbeli és írásbeli megnyilatkozására valamennyi kommunikációs funkcióban (tájékoztató-ábrázoló, kifejező, meggyőző, felhívó, kapcsolatteremtő és -tartó). A korábban is gyakorolt közlésformák (elbeszélés, leírás, jellemzés) folyamatos fejlesztésén túl kiemelkedően fontos, hogy kellő gyakorlatot szerezzenek a diákok az érvelés technikájában szóban és írásban egyaránt. Továbbra is fontos sokféle lehetőség biztosítása a kreatív szövegalkotó tevékenységre, például személyes élmények, belső képek fölidézésére, a szöveg játékos átalakításra, újságműfajok művelésére, valamint hosszabb fölkészülést igénylő tanulmány, pályázat alkotására. A változatos szövegelemző eljárások önálló használata biztosítja a művek gondolati, erkölcsi, esztétikai jellemzőinek egyre teljesebb megértését, a fejlett kifejezőképesség pedig a következtetések szabatos, az egyéni véleményt, élményt is kifejező bemutatását.

d) A tanulási képesség fejlesztésének fontos területe a kapcsolatteremtés és az együttműködés képességének alakítása a társakkal, a szöveggel; a nyelvhasználat, a gondolkodás, a viselkedés és érzelmkifejezés összefüggéseinek megértése. Feladata másrészt a kognitív képességek tevékenységekben való alakítása: a történeti gondolkodás, a problémamegoldó gondolkodás, a jelentésszintekre vonatkozó szövegelemzési eljárások, az indukció és dedukció, a következtetés, az analízis és szintézis logikai eljárásainak alkalmazása. Szorosan összefügg ezzel a rendszeres könyvtári munka, a különféle információhordozók használata, annak a képességnek elsajátítása, hogy kellő problémaérzékenységgel, kreativitással és önállósággal igazodjanak el az információk világában; értelmesen és értékteremtően tudjanak élni az önképzés lehetőségeivel.

e) A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete középiskolai fokon alapkövetelményként a grammatikai, szövegtani, jelentéstani, stilisztikai-retorikai, helyesírási jelenségek önálló fölismerését, fogalmi szintű meghatározásukat, a tanult tudatos alkalmazását jelenti. Ezt kiegészíti a nyelv és társadalom viszonyáról, illetve a nyelvi állandóság és változás folyamatáról szerzett tudás. Ezek az ismeretek alapozzák meg a nyelvi normákhoz való tudatos alkalmazkodást, a nyelvhelyességi kérdések felelős megítélését, az aktív nyelvművelésben való részvételt, a saját nyelvi teljesítmény tökéletesítését. Az anyanyelvi műveltség fontos összetevője a tájékozottság a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, történetének főbb korszakairól; a magyar nyelv és a magyar művelődés elválaszthatatlan kapcsolatának tudatosodása és élményi átélése. A tanulmányoknak ezen a fokon valódi lehetőség nyílik az anyanyelvi ismeretek tudatos fölhasználására az idegen nyelvek tanulásában.

f) Az irodalom és az olvasó kapcsolatában változatlan követelmény annak magasabb szinten való megértése, hogy milyen élményeket, érzelmeket, jelentéseket közvetít az irodalom az egyének és a közösség számára. Változatlanul igény az irodalomtanítás élményszerűsége, a kapcsolatteremtés a tananyag és a tanulók személyes életproblémái között, az irodalmi élményeknek nemcsak tárgyszerű, hanem kreatív, játékos feldolgozása is. Középiskolai fokon elvárható a művek tágabb kontextusban látása, például egy-egy

téma változatainak, más művészeti ágakban való adaptációinak összehasonlítása. Annak vizsgálata, milyen hatása és olvasatai voltak a műnek a maga korában, mik az érintkezési pontjai a kortársak műveivel, milyen a megítélése az utókorban. Hozzátartozik ehhez a teljesebb irodalomtudáshoz a magyar irodalom néhány jelentős témájának, kapcsolódási pontjának fölismerése eltérő világlátású, szemléletű művekben, például élet és halál, szűkebb és tágabb természeti és társadalmi környezet, barátság, szerelem, nemzeti hagyományok, érzelmi-szellemi kötődések, magyarság és európaiság témakörében.

g) Az irodalmi műveltség elsajátítása több összetevőből áll. Mindenekelőtt képesség a művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai elemeinek megértésére, megfogalmazására a tanult fogalmak használatával szóban és írásban. E tudás része az irodalom folytonosságának és változó jellegének fölismerése, tájékozottság a magyar irodalom történetében, a magyar és az európai irodalom néhány kapcsolódási pontjában. De idetartozik az alapvető korstílusok és műfajok ismerete, néhány klasszikus magyar író, költő pályaképének, életútja fontosabb állomásainak, illetve más alkotók írói portréjának önálló bemutatása. Az irodalmi tanulmányok fontos kiegészítője a folyamatos tájékozódás a nevezetes emlékhelyekről, különösen a régió, a lakóhely irodalmi vonatkozásairól.

h) Az ítéloképesség, az erkölcsi, esztétikai érzékenység a felnőttkor küszöbére ért ember meghatározó tulajdonsága. E téren a magyar nyelvi és irodalmi tanulmányokra jelentős szerep hárul a logikus gondolkodás képességének növelésében és az önismeret, az önkritikai érzék folyamatos fejlesztésében. Az irodalmi művek feldolgozásában a véleményeknek teret adó megbeszélés növeli a fogékonyságot az igazságra, a megértésre, az együttérzésre mint értékre, segítheti az erkölcsi és érzelmi konfliktusok felfogását, ráhangolhat a pozitív érzelmekre, a derűre, a szépségre.

3. Módszerek és tevékenységformák (1. az 1-3. évfolyam általános leírásánál)

4. Értékelés, a továbbhaladás feltételei (1. az 1-3. évfolyam általános leírásánál)

Érettségi

Az érettségi lebonyolítására, az írásbeli és szóbeli vizsgák kérdéseinek összeállítására és tartalmára vonatkozóan *Az Európai Érettségi szabályzatának alkalmazási rendelete* (2005-D-19) című dokumentumban foglaltakat kell alkalmazni. Ennek megfelelően az érettségi tartalmi anyaga elsősorban az alább részletezett tanterv 6-7. évfolyamának témaköreire épül, s ezen belül is kiemelten a 7. évfolyam tartalmait állítja középpontba.

Az érettségi követelményrendszerét alkotó kompetenciák a szövegértés és az – írásbeli és szóbeli - szövegalkotás területén az alábbiak:

1. Szövegértés

1.1. Információk feldolgozása és megítélése

Információk célirányos és kritikus használata: kiválasztás, újrendezés a téma és az olvasási cél összefüggésében.

1.1.1. Nyomtatott és elektronikus információforrások ismerete és használata (*pl. egy nyelvű szótár, antológia, kézikönyv, lexikon, enciklopédia, írott és elektronikus sajtó; CD-ROM, Magyar Elektronikus Könyvtár*).

1.1.2. Nyelvi-nyelvtani, irodalmi ismeretek alkalmazása nyomtatott és elektronikus információforrások szövegeinek értelmezésében, létrehozásában, összehasonlításában, megítélésében.

1.1.3. Gondolatokról, ismeretekről, véleményekről a személyes állásfoglalás kialakítása.

1.2. Irodalmi és nem irodalmi szövegek értelmezése

Különböző szövegértelmezési eljárások alkalmazása a műfajnak, az adott szempontnak megfelelően.

1.2.1. Szépirodalmi, szakmai-tudományos, publicisztikai, gyakorlati szövegek értelmezésével, összehasonlításával, értékelésével a gondolatmenet, a kifejezőmód, a műfaj, a szerkezet, a grammatikai szerződés, a stílus jelentéshordozó szerepének megfogalmazása.

1.2.2. Annak bemutatása, hogyan hordozza és fejezi ki az irodalom különböző korok és emberek tapasztalatait, élményeit, gondolatait, erkölcsi megfontolásait.

1.2.3. Szövegen belüli és szövegek közötti jelentésbeli egymásra utalások megfogalmazása.

1.2.4. Írott közlésekben, megnyilatkozásokban a cél, a kommunikatív kontextus meghatározása, a szerzői vélemények, álláspontok felismerése, rekonstruálása, értékelése.

1.2.5. Olvasmányokra való tárgyyszerű, illetve a személyes érintettséget is kifejező reagálás különböző írásbeli és szóbeli közlésmódban a műfaji normák és a címzettek figyelembevételével.

2. Írásbeli szövegalkotás

Különböző témákban, különböző műfajokban széles körű olvasottságon alapuló tájékozottság és személyes vélemény megfogalmazása a műfajnak, a témának, a címzettnek megfelelő szabadsággal.

2.1. Tájékoztató, érvelő, esszé típusú szövegek létrehozása a megadott témákban (*pl. a kulturális örökség; a civilizáció ellentmondásai; az élet minősége, a mindennapi életvitel döntéshelyzetei; az emberi kapcsolatok, az erkölcsi kérdések, az érzelmek; a mindenkori jelen problémahelyzetei, kérdései, válságai; a tömegkommunikáció, az információs társadalom*).

2.2. Írásbeli és szóbeli műfajok felépítési, nyelvhasználati normáinak önálló alkalmazása, ideértve az önellenőrzés és a javítás képességét.

2.3. A megnyilatkozás céljának, tárgyának megfelelő kifejtettségű és stílusú közlés, a köznyelvi norma alkalmazása, biztos helyesírás, rendezett, olvasható íráskép.

2.4. Műalkotások (*pl. költészet, széppróza, színház, film, épített környezet, társadalmi világ, képzőművészet, zene*) keltette hangulat, élmény, vélemény, álláspont, értékelés kifejezése.

3. Beszéd, szóbeli szövegalkotás

3.1. A beszédhelyzetnek, a műfajnak és a témának megfelelő nyelvi norma követésével lényegre törő, világos felépítésű, önállóan kifejtett közlés.

3.2. A nyilvános beszéd, a közszereplés főbb nyelvi és viselkedésbeli kritériumainak, zenei eszközeinek - artikuláció, beszédtempó, hangerő, hangsúly, hanglejtés, szünet - alkalmazása élőbeszédben, felolvasásban, memoriter szövegű előadásában, adott témáról szóló szóbeli előadásban.

4. Fogalomhasználat

4.1. Szövegértelmezés, olvasmányélmény, személyes állásfoglalás fogalmilag helytálló bemutatása, előadása.

4.2. Eesztétikai, poétikai, retorikai, stilisztikai, etikai fogalmak beszédhelyzetnek, témának megfelelő önálló alkalmazása.

4.3. Fogalmak összefüggéseinek, változó jelentésének megértése - bizonyítása példákkal.

4. évfolyam

(3) Módszerek és tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

A kommunikáció tényezőiről és funkcióiról tanult ismeretek felhasználása a tömegkommunikációs műfajok értő és kritikus befogadásában.

Tapasztalatok szerzése a manipulatív szándék felismerésében; kritikus magatartás a téves ítéletekkel szemben.

Kreatív gyakorlatok tömegkommunikációs és audiovizuális műfajok alkotására szóban és írásban, a szöveg, a képanyag, a grafikai, tipográfiai eszközök megfelelő elrendezésével (diákújság vagy más szerkeszté-

se).

Az irodalmi művekben, illetve az órai megbeszélésben észlelt kommunikációs zavaroknak, majd ezek okainak felismerése és törekvés a feloldásukra.

Az irodalmi művek szereplőinek magatartásában érzékelhető manipulációs szándékok felismerése.

A szereplők testbeszédének (nem nyelvi kifejezőeszközeinek) értelmezése a színpad és a film világában.

Szövegértés

Szövegátalakítás hangnem- és szempontváltással, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések, szempontok alapján.

A szöveg makro- és mikroszerkezetének, az egész és rész viszonyának vizsgálata szakmai-tudományos, publicisztikai és szépirodalmi művekben.

Az olvasott szépirodalmi szövegek szó szerinti és a kommunikációs helyzetből, illetve a szöveg sajátos szervezettségéből adódó többletjelentéseinek tudatos megkülönböztetése.

Legalább egy mű elemző bemutatása során különböző műértelmezések összevetése egymással és az értelmezett művel.

Gyakorlatok a köznyelvitől elütő (például régies, elliptikus, bonyolult mondat szerkezetű) szövegek megértésére.

Szövegalkotás

A kommunikációs helyzetnek (ki, kinek, milyen céllal, milyen formában) megfelelő szabatos szövegalkotás a felépítés, tagoltság, kifejtettség, tartalmasság, koherencia, kifejezőmód és a műfaj figyelembevételével különféle témákban.

A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli megnyilatkozás a személyes érintettség kifejezésével.

Különböző nézőpontú értékelések érveinek összevetése alapján önálló állásfoglalás különféle műfajokban, például glossza, recenzió, könyvajánlás, kiselőadás formájában.

Kreatív gyakorlatok az „alkotótárs” helyzetéből, művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából, jelenetek előadása hangnemváltással, egy-egy versszak írása kötött formában, befejezésváltozatok alkotása, történetátírás új nézőpontból, hiányzó szövegrészek beírása, szakaszok, illetve sorok rendjének újraalkotása.

Szereplők – drámai szituációhoz kötődő – feltételezhető gondolatainak megfogalmazása.

Rendezői utasítás írása egy-egy jelenethez: színpadkép, színpadi mozgás, díszlet, jelmez.

Tanulási képesség

Gyakorlottság a jegyzet- és vázlatkészítésben írott szövegről, előadásról.

Irodalmi és köznapis témákban ismeretterjesztő, értekező szövegek feldolgozása, az adatok rendszerezése önállóan vagy csoportmunkával.

Az iskolában tanult anyag kibővítése önálló könyvtári kutatással, különböző típusú dokumentumok (könyv, folyóirat, video, multimédia, CD) kiválasztása, értékelése és felhasználása megadott vagy választott témában.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

A nyelvi szintek szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi szintű megnevezése, az ismeretek önálló felhasználása elemzési és fogalmazási feladatokban. Szövegek mikro- és makroszerkezetének feltárása: bekezdések, utalások, kapcsolatok, egyeztetések szerepének vizsgálata, értékelése.

Különféle tartalmú publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózatuk, jelentésrétegeik és szövegegységeik logikai kapcsolatainak bemutatásával.

A szórend, az aktuális tagolás és a jelentés összefüggésének figyelembevétele.

A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra.

A helyesírás értelemtükrözőtető lehetőségeinek ismerete és felhasználása.

A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése és igényes alkalmazásuk különféle szövegek értelmezésében, felolvasásában, memoriterek előadásában.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Az irodalom mint valóságmodell és teremtett világ.

Néhány példa ismerete a jelentés és a hatás történeti feltételezettségéről és változásairól, a befogadás és a jelentésadás történetiségéből.

Tapasztalatszerzés az európai és a magyar irodalom két nagy forrása, a görög-római antikvitás és a Biblia utóéletéről, hatásáról, a közös hagyományban utalási rendszerként való továbbéléséről.

Bizonyos toposzok, archetípusok, vándormotívumok fölismerése, a tanult művek elhelyezése motivikus kontextusban (például évszakok, sziget, hegy, kert, tűz, utazás).

Irodalmi kifejezésformák

Tapasztalat szerzése az irodalmi (például műfaji, képi vagy tematikus) konvenciók szerepéről, ennek megfogalmazása néhány tanult példa bemutatásával.

Az epikai konvenciók ironikus kezelése, a hagyományos elbeszéléstől a síkváltások, a leírás, a reflexivitás és metaforikusság megnövekedett szerepével jellemezhető próza felé tett lépések fölismerése.

Az elemzés során a nyelvi nézőpont, a látókör és az értékelési pozíció vagy ideológiai nézőpont megkülönböztetése.

A szerzői névadás jelentőségének értelmezése.

Különböző nyelvi eszközök (ígétlenség és a mondattani párhuzamok, a főnévi igenév, a versmondat hosszúsága) funkciójának fölismerése a versben – egy-egy nyelvtani eszköz mint versszervező elv, mint domináns jegy jelentésteremtő szerepének megragadása.

A metaforizálódás fölismerése.

Annak megfogalmazása, hogy a szöveg jeleiből az olvasás során hogyan jön létre a mű „lehetséges””, illetve „teremtett” világa.

„Kísértetfejezetek” (a műben le nem írt, de kikövetkeztethető cselekményrészek) írása.

Megszakításos felolvasás mellett kifejeleti jóslatok alkotása.

Szövegközi (intertextuális) utalások, jelképes tárgyak és visszatérő motívumok fölismerésével az elbeszélő mű metaforikus szintjének bemutatása.

Értékelést kifejező eszközök (szinonimák) beiktatása, illetve semleges eszközökkel való fölcserélése: gyakorlati tapasztalatszerzés arról, hogy a stílus mindig értékelő gesztus.

A vers esetleges jelenetkeretének, epikus magjának fölismerése a tanult művekben.

A versszervező elvnek, a költemény domináns elemének, uralkodó mondatfajtájának, jellemző modalitásának, grammatikai és retorikai eszközeinek, képrendszerének fölismerése.

A vers írásképeinek átrendezése.

Minta alapján önálló mű, például szatirikus természetrajzi szócikk, paródia, szatirikus portré, egyperces novella, epigramma alkotása.

Metaforaalkotás, halott metafora életre keltése.

Ítéloképesség, erkölcsi és esztétikai érzékenység

Az irodalom önmegértést, önértelmezést elősegítő funkciójáról való tapasztalat felhasználása.

A művekben megjelenő emberi szerepek, csoportnormák és értékek fölismerése és azonosítása.

Az eltérő és egymással szembeesülő igazságok, egyazon kérdésre adott különböző magatartásválaszok jellemzése.

Állásfoglalás írása a mű egy szereplőjének vagy egészének értékrendjéről.

Értelmezések tételmondatainak kiemelése, alátámasztása vagy cáfolata saját érvekkel.

Témakörök és tartalmak

Témakörök

Tartalmak

A tömegkommunikáció

A kommunikációs folyamat tényezőinek és funkcióinak áttekintése.

Az újságbeli, a rádiós és televíziós információközvetítés meghatározó műfajai, ezek nyelvi kifejezési formáinak, hatáskeltő eszközeinek azonos és különböző jellemvonásai.

A nyelvtani szintek grammatikája	Hangtani ismeretek: magyar hangállomány, hangtörvények; alaktan: szóelemek, szótő, képző, jel, rag – kapcsolódásuk és változataik; szófajtan: a szófaj fogalma és a szófaji rendszer; mondattan: a mondatok osztályozása, a szintagmák, egyszerű és összetett mondat; jelentéstan: hangalak és jelentés viszonya a nyelvi szinteken.
A szöveg szerkezete és szintaktikai szintje	A szöveg és a mondat. A szöveg felépítése, a szövegegységek. A szöveg szintaktikai szintje, a szövegösszefüggés grammatikai kapcsolóelemei. A logikai kapcsolat, a hiány összetartó szerepe. A mondat szórendjének összefüggése a szövegbe ágyazottsággal, aktuális tagolása.
A szöveg jelentése	A szemantikai és a pragmatikai szint, a szöveg és a kommunikációs folyamat összefüggése. Szótári és lexikális jelentés. Témahálózat, tételmondat, kulcsszavak. A szövegfonetikai eszközök szerepe a szöveg jelentésében.
Helyesírás	A szöveg központosítása. A magyar helyesírás alapelvei.
Könyv- és könyvtárhasználat	Témafeldolgozás különböző – verbális és audiovizuális elektronikus és digitális – információhordozók felhasználásával.
Hétköznapi és irodalmi kommunikáció	A közlésfolyamat tényezőinek megkettőződése az irodalmi kommunikációban. A fikció, a közvetlen valóságvonatkozás felfüggesztése, a többértelműség.
Epikai művek olvasása	Az előreutalás és a késleltetés. Eseményszerkezet és szövegszerkezet. Elbeszélői nézőpont és beszédhelyzet (látókör). Novellaelemzési módszerek. Elbeszélés, novella és regény. Leírás és jellemzés a regényben. Legalább két nagyepikai és öt-hat kisépikai, a korosztály érdeklődésének megfelelő mű olvasása, feldolgozása.
Lírai művek olvasása – kreatív-produktív gyakorlatok	A költő és a költemény beszélője. A megszólító-megszólított viszony. A jelenetkeret és elmaradása. Időszerkezet és logikai szerkezet. Szófaji és versmondattani sajátosságok. A vers hangzásvilága. A szóképek szerepe. Szervezőelvek a versben. Legalább 12 vers olvasása és feldolgozása a klasszikus, illetve a kortárs magyar költészetből. Kreatív-produktív gyakorlatok.
Drámai művek olvasása	Legalább két dráma olvasása vagy megtekintése és feldolgozása. A tragédia és a komédia. Műfaji konvenciók. A tragikus és a komikus hős. A szereplők értékrendje és a konfliktus jellege. Az antik és az Erzsébet-kori dráma és színház. A dráma szövegének és cselekményének tagolása. A jelenetek helye a mű egészében. Párhuzamos jelenetek és szereplők közti párhuzamok. Hasonlóságok és különbségek az epika (regény) és a dráma történetbemutatása között.
Ismétlődés és hiány	A szóismétlés ritmikai és jelentéstani szerepe. A vers kohéziója és a mondattani párhuzamosság fajtái. Az ismétlődés és a hiány szerepe a vers hatásában. Ismétlődés és hiány az epikában és a drámában: ismétlődő kulcsszavak, motívumok, helyzetek, jelenetek. A ballada példája. A hiány és a kulturális előismeret vagy kód szükségessége az értelmezésben.
Az irodalom nagy kódjai	A mítosz és az irodalom kezdetei. Történetek a görög mitológiából. A homéroszi

A görög-római antikvitás és a magyar irodalom	eposzok és hatásuk. Néhány antik költő egy-két verse (pl. Szapphó, Anakreón, Catullus, Horatius, Vergilius) és utóéletük példái a magyar lírában.
Az irodalom nagy kódjai A Biblia és a magyar irodalom	A könyvek könyvének kultúrtörténeti jelentősége és felépítése. Néhány bibliai történet és közös utalásrendszerként való jelenlétük a magyar irodalom múltjában és jelenében.

Fogalmak

A tömegkommunikáció tájékoztató, véleményformáló, ismeretterjesztő műfajai: cikk, glossza, recenzió, kritika, kommentár, interjú, riport.

Szöveg, szövegegységek: bekezdés, tömb, szakasz; szövegkohézió (lineáris, globális); szövegkapcsoló elemek: kötőszó, névmás, névelő, határozószó, előre- és visszautaló kapcsolatok, egyeztetés a szövegben; a hiány összetartó szerepe; jelentésrétegek, témahálózat, tételmondat, kulcsszó; kötött és kommunikatív (szabad) szórend, aktuális tagolás: ismert és újságoló rész (téma, réma); szövegfonetikai eszközök.

Központozás: gondolatjel, zárójel, kettőspont, pontosvessző, idézőjel szerepe.¹

Fikció, az irodalmi kommunikáció konvenciói (a közvetlen valóságvonatkoztatás felfüggesztése, a többféle értelmezés lehetősége, a jelentés lezáratlansága), érték, értékrend, műfaji és tematikus konvenciók, líra, epika, dráma, mítosz, novella, történet (esemény sor) és szövegszerkezet viszonya, nézőpont és látókör (elbeszélői beszédhelyzet), előreutalás és késleltetés, in medias res, jelenetkeret, megszólító-megszólított viszony, versszervező elv, metaforizálódás, időszerkezet és logikai szerkezet, hiány, tragédia, katarzis, párhuzamos jelenetek, deus ex machina, komikum, ironia, satíra, groteszk, eposz, eposzi kellékek, kardal, antik időmértékes strófászerkezetek: szapphói alkaioszi, strófa, anakreóni sor, testamentum, evangélium, példázat, zsoltár, gondolatrítmus.

Megjegyzés a művek kiválasztásáról. A novellák és a regények kiválasztása során az életkori-befogadói szempontok, valamint a megjelölt fejlesztendő képességek és az ezekből adódó tevékenységek játsszák a meghatározó szerepet. A harmadik és az ötödik témakörben szereplő lírai költemények kiválasztásában és csoportosításában szintén a megismerendő, megfigyeltetendő poétikai-retorika (vagy akár műfajelméleti vagy verstani) sajátosságokat érdemes szem előtt tartani. Célszerű sokféle témájú, formájú és hangulatú költeménnyel dolgozni, de a közös formaképző elvek mentén érdemes ezeket kisebb, a közös jellegzetességek megfigyeltetésére alkalmasabb verscsoportokba rendezni.

4. Értékelés, a továbbhaladás feltételei (I. az 1-3. évfolyam általános leírásánál)

A szöveg megértését biztosító néma olvasás, szöveg-hű felolvasás, kellő tempójú, olvasható, rendezett írás. A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása. A művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáinak ismerete.

Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolóknak, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában. Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértékezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan. Hivatalos írásművek jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás ezek gyakori műfajaiban. Az idézés szabályainak és etikai normáinak ismerete. Közéleti írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd értelmezése. A helyesírási ismeretek kiegészítése a tanult idegen tulajdonnevek, a gyakori új idegen szavak írásmódjára vonatkozó szabályokkal.

Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, az eltérő vélemények megértése, újrafogalmazása. A kifejezőmódok, stílusesszék megfigyelése, értelmezése: a megbeszéltek művek értelmezésének világos összefoglalása.

A tudásanyag megfogalmazása írásban a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról. A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása. A feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyszerű ismertetése.

5. évfolyam

(3) Módszerek és tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókincsének, elem- és szabálykészletének tudatos használata.

A stílusváltás képességének bizonyítása változatos témájú és műfajú szóbeli megnyilatkozással különböző kommunikációs helyzetekben.

Szónoklat, alkalmi beszéd előadása a tanult beszédtechnikai, kommunikációs és retorikai ismeretek fölhasználásával.

Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, a megértés visszaigazolása, a saját és az eltérő vélemény összevetése.

Közéleti írásbeli és szóbeli kommunikáció irodalmi értékű mintáinak tanulmányozása, értékelése.

Szövegértés

A szövegelemzés módszereinek gazdagítása szövegtani, retorikai és irodalomtörténeti ismeretek bevonásával.

Szövegek műfaji, tematikus, motivikus stb. kapcsolatainak és különbségeinek fölismerése és értelmezése.

Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílusajátságaik fölismerése.

Irodalmi szövegek feltételezhető hajdani, illetve mai olvasójához szóló jelentésrétegeinek megkülönböztetése és e különbség megfogalmazása néhány könnyebben átlátható példában.

A kifejezőmódok, stílusesszéközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése: a különböző stílusrétegek és a közöttük lévő viszony (például kontraszt) bemutatása néhány tanult irodalmi mű szövegének részleteiben.

Szövegalkotás

Az érvelés technikájának tudatos alkalmazása irodalmi beszámolókbán, mindennapi kérdések megválaszolásában szóban és írásban.

Hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz) jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás e műfajokban.

Szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozása: bevezetés (jóindulat megnyerése, témamegjelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, kitekintés).

Egyszerűbb értekezés készítése valamilyen eszmetörténeti, stílustörténeti vagy egy-egy korszak művészeti-irodalmi életére vonatkozó kérdéstről.

Önálló műelemzés készítése előre megadott szempont szerint.

Tanulási képesség

Különbőféle tantárgyak feladatainak megoldása változatos közlésformákban és szövegfajtákkal: definíció, magyarázat, kifejtés, osztályozás, összefoglalás.

Az önálló adatgyűjtés módszereinek kiegészítése a könyvtári katalógusok, bibliográfiák használata mellett a számítógépes adatbázisokkal, az Internet kínálta lehetőségekkel.

A megfelelő információk kiválasztása, rendszerezése, egyszerűbb bibliográfia, forrásjegyzék összeállítása.

Az információfeldolgozás, az idézés technikai szabályainak és etikai normáinak ismerete és alkalmazása.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

A nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálata, ennek megfelelően döntés nyelvhelyességi kérdésekben, a köznyelv, a tájnyelv, a szaknyelv, a szleng eszközkészletének használatában, a saját nyelvhasználat kontrollja.

Közéleti és hivatalos írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd, értekezés műfaji jellemzőinek megfigyelése és értékelése (szerkesztésmód, nyelvi kifejezésmód, retorikai eszközök használata).

Az érvelés technikájának ismerete és alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív vagy induktív érvelés, a cáfolat módszerei.

A retorikai eszközök megnevezése és hatásának értelmezése, értékelése szépirodalmi művekben, értekező prózában, publicisztikai írásokban, szóbeli megnyilatkozásokban. A helyesírási ismeretek kibővítése: a tanulmányokban előforduló nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak helyesírása.

Az irodalom és az olvasó kapcsolata

Ismeretek szerzése és megfogalmazása a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról, a szerző, a mű, az olvasó történetileg változó kapcsolatáról, az irodalom és az olvasóközönség történeti alakulásáról.

Néhány alampü kortársi és utókori hatásának, olvasatainak önálló ismertetése.

A korabeli társalmi művekkel való kapcsolatok, párhuzamok néhány alapvető példájának bemutatása.

Irodalmi kifejezésformák

Az újonnan szerzett műfaji ismeretek, fogalmak biztos alkalmazása a műértelmezésben.

A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok szemléleti és stiláris sajátosságainak bemutatása az elsajátított fogalmak alkalmazásával.

Az olvasott művek elhelyezése különféle kontextusokban, például a magyar irodalom történetében, az alkotó életpályájában.

A tanult epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai hatóelemeinek feltárása különböző szövegelemző eljárásokkal, műfajelméleti ismeretek alkalmazásával.

Ítéloképesség, erkölcsi és esztétikai érzékenység

A tanult epikus és drámai művekben a szereplők rendszerének, társadalmi és lélektani motivációjának bemutatása. A művek szereplőit vezérlő értékek és viselkedési minták azonosítása.

Az értékrend és a beszédmód összefüggéseinek vizsgálata.

Témakörök és tartalmak

Témakörök	Tartalmak
Nyelvváltozatok	Rétegzettség és norma a nyelvhasználatban. A nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái, tartalmi és magatartásbeli követelményei. A stílusrétegek. A magán- és a nyilvános élőszóbeli és írott kommunikáció, a dialogikus és a monologikus forma különbsége.
Alapvető retorikai ismeretek	Az érvelés technikája; érvek, ellenérvek felsorakoztatása, a cáfolat módszerei. A hatásos meggyőzés és véleménynyilvánítás nyelvi kifejezésbeli eszközei a különféle szövegműfajokban. A beszéd előkészítésének, elrendezésének, s kidolgozásának lépései.
Szövegtípusok	Elbeszélés, leírás, levél műfaji jellemzőinek összefoglalása és rendszerezése. A hallgató igénye, a beszélő lehetőségei a különféle szövegfajtákban. Az értekezés, tanulmány, pályázat kidolgozásának állomásai, stiláris követelmé-

	<p>nyei. Hivatalos írásművek: meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz.</p>
Helyesírás	A nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak írásmódja.
Könyv- és könyvtárhasználat	A könyvtári katalógusok, számítógépes adatbázisok, az internet szerepe az információszerezésben, témák feldolgozásában. A forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei.
<hr/>	
Az európai középkor irodalmának hatása a magyar irodalomra	Ókeresztény előzmények. A középkor világgépe és műveltsége. Legendák. A középkor európai lírikusainak hatása a magyar irodalomra (pl. Vogelweide és Radnóti, Villon és József Attila). Babits Dante-fordításai és himnuszfordításai. Az Ómagyar Mária-siralom, a himnuszköltészet.
Az európai és a magyar reneszánsz irodalmából	A reneszánsz és a humanizmus (irodalom és más művészetek). Janus Pannonius költészete. Balassi Bálint költészete (reneszánsz és reformáció, ciklusszerkezet, jellemző témák, a trubadúrok és Petrarca hatása, imitáció és eredetiség, életrajz és inventio poetica). A magyar reformáció irodalmából.
A barokk művészet kora	A barokk művészet eszmei háttéré; képzőművészet és zene. Pázmány Péter és Zrínyi Miklós. A Szigeti veszedelem mint barokk eposz. Mikes Kelemen levelei.
A felvilágosodás korának irodalmából	Európai előzmények a felvilágosodás gondolatvilágából (ismertető és részletek). Írók, költők, irányzatok a magyar felvilágosodás korában (Bessenyei, Batsányi, Kármán, Kazinczy). Csokonai Vitéz Mihály költészete: Csokonai stíluszintézise, verstípusai. Óda, elégia és episztola Berzsenyi Dániel költészetében. Katona József: Bánk bán.
A romantika irodalmából	A romantikus korstílus (képzőművészet, zene). Szemelvények az európai romantika (és realizmus) irodalmából: két-három vers, két (verses vagy próza) epikai alkotás (pl. Hoffmann, Kleist, Puskin, Balzac, Stendhal vagy Dickens). Politika és irodalmi élet a reformkorban. Kölcsey Ferenc költészete és értekező prózája. Vörösmarty Mihály (a verses epikától a Csongor és Tündéig, ódák és epigrammák, kései költészete). Petőfi Sándor (a korábban tanultak rendszerező ismétlése és kiegészítése, Az apostol). Jókai Mór (a korábban tanultak rendszerező ismétlése és egy újabb regény, pl. Az arany ember).

Fogalmak

Nyelvi norma, nyelvváltozatok, a nyelv vízszintes és függőleges tagolódása: standard, köznyelv, nyelvjárás, regionális köznyelv.

Csoportnyelvek, hobbinyelvek.

Retorika: szónoklat, alkalmi beszéd, meggyőző szövegműfajok; érvelés: tétel (állítás), érv, ellenérv, cáfolat.

Szövegtípus, szövegfajta; definíció, magyarázat, kísértékezés, értekezés, tanulmány, pályázat, referátum, előadás; hivatalos levél, meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz.

Reneszánsz, barokk, rokokó, klasszicizmus, felvilágosodás, racionalizmus, empirizmus, szentimentalizmus, népiesség, romantika, realizmus, vallomás, legenda, trubadúrköltészet, Balassi-strófa, tercina, szonett,

versciklus, aszklepiadészi strófa, akrosztikon, figura etimologica, leíró-elmélkedő költemény, tájleíró költemény, látomás, elégia, elégiko-óda, idő- és értékszembesítő költemény, episztola, rapszódia, röpirat, értekezés, utópia, utaztató regény, tézisregény, levélregény, verses regény, nevelődési regény, drámai költemény.

(4) Értékelés: a továbbhaladás feltételei

A szöveg megértését biztosító néma olvasás, szöveghű felolvasás, kellő tempójú, olvasható, rendezett írás. A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása. A művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáinak ismerete.

Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolókbán, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában. Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértékezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan. Hivatalos írásművek jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás ezek gyakori műfajaiban. Az idézés szabályainak és etikai normáinak ismerete. Közéleti írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd értelmezése. A helyesírási ismeretek kiegészítése a tanult idegen tulajdonnevek, a gyakori új idegen szavak írásmódjára vonatkozó szabályokkal.

Az órai eszmecserékben és az irodalmi művekben megjelenő álláspontok követése, az eltérő vélemények megértése, újrafogalmazása. A kifejezésmódok, stílusesszók megfigyelése, értelmezése: a megbeszéltek művek értelmezésének világos összefoglalása.

A tudásanyag megfogalmazása írásban a magyar és a világirodalom kiemelkedő alkotóiról. A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása. A feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyyszerű ismertetése.

6. évfolyam

(3) Módszerek és tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Tájékozottság különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás megtalálása ismeretlen kommunikációs helyzetben is.

A szabatos, világos és hatásos nyelvi kifejezésmód, a teljes értékű szóbeli és írásbeli kommunikáció érdekében megalapozott döntés nyelvhelyességi, stilisztikai, retorikai kérdésekben.

Szövegértés

Kritikai és kreatív olvasással szakmai-tudományos, publicisztikai szövegek metaforikus, metonimikus jelentésének feltárása, értelmezése.

Szépirodalmi, szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos szövegek értékelésében a szerkezeti és stiláris egység, a kifejtettség és információs gazdagság fölismerése, értékelése.

20. századi művek olvasásában, megbeszélésében újfajta befogadói magatartás kialakítása, saját olvasatok indoklása.

Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempont követésével szóban és írásban.

Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között, ezen alkotások értelmezési szintjeinek kibontása.

Szövegalkotás

Képesség a fogalomhasználat szempontjából is szabatos, igényes kifejezésmód és a szemléletes, egyéni stílus ötvözésére.

A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről önálló vélemény kifejtése szóban és írásban különféle műfajokban: élménybeszámoló, ajánlás, glossza, riport, kísértékezés.

Lényegre törő, világos fölépítésű, információban gazdag, kifejtett szöveg alkotása a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformák valamelyikében.

Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stiláris lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusér-

tékének, nyelvrétegbeli stiláris különbségének figyelembevételével.

Önálló műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kispika és lírai alkotásról többféle elemzési szempont alkalmazásával.

Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása különböző nézőpontból, illetve különféle címzeteknek.

Különbségtétel az allegorikus és szimbolikus ábrázolás között a szöveg értelmezési szintjeinek kibontásával.

Tanulási képesség

Az analízáló, jelentésfeltáró és a szöveget egybelátó (holisztikus) szövegelemzési eljárások alkalmazása szakmai-tudományos, ismeretterjesztő, publicisztikai, közéleti szövegek jelentésének értelmezésében.

Szövegformálási, szövegszerkesztési és helyesírási problémák megnevezése, a hibák önálló javítása.

A hosszabb főkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatokhoz adott, illetve önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés és válogatás többféle forrásból, jegyzet, vázlat, hivatkozás, forrásjegyzék készítése.

Az ismeretterjesztő (például műelemző, művelődéstörténeti, művészettörténeti, nyelvészeti) irodalom alkotó felhasználása feljegyzés, beszámoló, értekezés, kiselőadás, hozzászólás formájában.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek fogalmi szintű megnevezése, e tudásanyag önálló alkalmazása a műelemzésben, a mindennapi élet nyelvi jelenségeinek megítélésében.

Szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti, szépirodalmi szövegek földolgozása, értelmezése, értékelése jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbolika, jóhangzás stb.).

A konnotatív jelentések felfedezésével a szépirodalmi művek üzenetének teljesebb megértése.

Jelentéstani és stilisztikai tanulmányok hasznosítása az egyéni szókincs gazdagításában, a témának, a címzetnek, a műfajnak megfelelő árnyalt kifejezőmód továbbfejlesztésében.

A helyesírás értelmező, esztétikai szerepének megfigyelése különféle szövegekben; e lehetőségek felhasználása saját szövegalkotásban.

Irodalmi kifejezésformák

A hagyományos műnemi és műfaji keretek átalakulásának, megszűnésének megfigyelése, megnevezése és értelmezése: új regénytípusok és regényszerkezetek, a tárgyias líra, az összetett hangneműség, a groteszk és az irónia szerepe.

Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.

A magyar és az európai hagyományok és a modernség együtthatásának, egyedi megjelenési formáinak észrevétele, megnevezése az életművekben, az egyes alkotásokban.

Stílusirányzatok jellemző, esetleg mozgalmoszerű vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig).

Irányzatok korszakolása, csoportosítása, jellemző vonások, jellegzetes műalkotások társítása.

Irodalmi műveltség, ítélőképesség, erkölcsi érzékenység és tudatosság

Jellemző hőstípusok, jellegzetes élethelyzetek, konfliktushelyzetek (szerelem, megbocsátás, felnőtté válás, bűn, bűnhődés, hazugság, kiszolgáltatottság stb.), személyiségdilemmák felfogása, értelmezése, megvitatása.

Az emberi kapcsolatok mikrotörténeiseinek, a kapcsolatok szociális tartalmainak érzékelése, felfogása, értékelése.

Annak megvitatása, indoklása, hogy a különféle alkatoknak, magatartásformáknak, világlátásnak milyen szerepe van az életművek alakításában.

Világlátási, társadalomkritikai, filozófiai hatások megfigyelése az életművekben, egyes alkotásokban, a lehetséges értelmezések mérlegelése, összevetése, a különbségek megfogalmazása.

Az értékek átrendeződésének, az értékkeresés és értékválság folyamatának megfigyelése, értelmezése és egy vagy több mű alapján következtetések megfogalmazása.

A tárgyalt korszak stílusirányzati sokszínűségének bizonyítása; az egyes irányzatok egymás mellett éléséből néhány következtetés megfogalmazása.

Témakörök és tartalmak

Témakörök	Tartalmak
Stílus és jelentés a mindennapi nyelvhasználatban	A jelentéstan mint a stilisztika alapja: a szavak jelentésének szerkezete, jelentés-elemek; a hangalak és jelentés viszonya, jelentésmező. Motivált és motiválatlan szavak. Stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték. Nyelvhelyességi vétségek és stílustalanságok a mindennapi nyelvhasználatban. Az egyéni kifejezés formái a különféle szakmai-tudományos, közéleti, publicisztikai, társalgási stílusrétegekben.
Szépirodalmi stílus	Hangszimbolika, ritmusjelenségek. A szóképek (trópusok) nyelvi szempontból. Alakzatok (figurák), az ismétlődés különféle formái a hangzás, a szóhasználat, a mondat és a szöveg szintjén. Egyéb stíluseszközök a szóhasználatban, a mondat- és a szövegalkotásban.
Helyesírás	A helyesírás értelemtükrözőítő és esztétikai lehetőségei a szépirodalomban és egyéb szövegekben.
Arany János	Jellemző műfajok, korszakok Arany János életművében, a korábban tanultak rendszerező ismétlése újabb teljes művek (6–8 vers) és részletek feldolgozásával.
Madách Imre	Az ember tragédiája – műelemzés és értelmezés. Kitekintés az emberiségköltemény műfajára, főképp Goethe Faustjára és/vagy (a Falanszter szín kapcsán) a negatív utópia műfajára (pl. Swift, Orwell).
A 19. század második felének világirodalmából (epika és líra)	Legalább két elbeszélő mű (az egyik lehet regényrészlet is), pl. Gogol, Tolsztoj, Dosztojevszkij vagy Flaubert munkásságából. Ízelítő a félszázad lírájából (választhatóan pl. Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, Whitman vagy Rilke költészetéből) – összesen három-négy vers.
Fejezetek a magyar széppróza történetéből	Eötvös és Kemény fejlődéstörténeti helye. Portrék: Mikszáth Kálmán (legalább egy regény és két novella); Krúdy Gyula (legalább két novella); Móricz Zsigmond (legalább egy regény és két novella).
Ady Endre	A Nyugat és előfutárai (pl. Vajda János, Bródy Sándor). Jellemző témák, korszakok és verstípusok Ady életművében (legalább nyolc mű), néhány alapismeret a kötet- és cikluskompozíciókról; ízelítő a költő publicisztikájából.
Fejezetek a dráma történetéből	Például az analitikus dráma (Oidipusz király, Vadkacsa, Az ügynök halála) vagy a várakozás drámái (Három nővér, Az éjjeli menedékhely, Godot-ra várva).
A magyar századelő irodalmából	Juhász Gyula, Tóth Árpád portréja. Ízelítő más kortársak műveiből (választhatóan pl. Csáth Géza, Karinthy Frigyes, Molnár Ferenc).
Kassák Lajos, Füst Milán és az európai avantgárd	Apollinaire, Majakovszkij és/vagy egy német expresszionista egy-egy verse; Kassák és Füst legalább egy-egy verse; a legfontosabb irányzatok (expresszionizmus, futurizmus, dada, szürrealizmus) néhány jellemzője.

Fogalmak

Jelentésszerkezet, jelentéselem, jelentésmező, jelhasználati szabály; denotatív, konnotatív jelentés; motíváltság, motiválatlanság; stíluselem, stílushatás, állandó és alkalmi stílusérték; metaforizáció.

Szóképek: metafora, hasonlat, metonímia, összetett költői kép; alakzatok: kötőszóhiány, ismétlődés; mondatstilisztikai eszközök: verbális stílus, nominális stílus, hangszimbolika, hangutánzás, hangulatfestés, alliteráció, áthajlás, figura etimologica, eufemizmus, evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás.

Pozitivizmus, naturalizmus, impresszionizmus, szimbolizmus, szecesszió, avantgárd, futurizmus, expreszszionizmus, szürrealizmus, aktivizmus; hangulatlíra, szerepvess, önmegszólító verstípus, képvers; fejlődés-regény, karrier-regény, regényciklus, novellaciklus; drámai költemény, analitikus dráma, drámaiatlan dráma, tragikomédia; esszé, karcolat; paródia, látvány, látomás, parafrázis; kevert ritmusú vers, szabad vers.

(4) Értékelés: a továbbhaladás feltételei

Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.

A 20. századi szépirodalmi és egyéb művek olvasásában, megbeszélésében önálló vélemény kialakítása, indoklása.

Lényegre törő, világos felépítésű közlés a tájékoztató, érvelő, meggyőző, vitázó közlésformában. A mindennapi élet problémáiról, irodalmi, művészeti élményekről vélemény kifejtése szóban és írásban, különféle műfajokban: kommentár, ajánlás, kisértkezés. Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási hibák önálló javítása. A hosszabb főkészülést igénylő szóbeli és írásbeli feladatok megoldásához önálló könyvtári munka, megadott vagy önállóan kialakított szempontokat követő anyaggyűjtés, az információfeldolgozás szabályainak megtartásával.

A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek megnevezése, alkalmazása a szakmai-tudományos, szépirodalmi szövegek értelmezésében. A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben. Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisépikai és lírai alkotásról. Nagypikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása. Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével. Jellemző hőtípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése. Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban (az impresszionizmustól a szürrealizmusig).

7. évfolyam

(3) Módszerek és tevékenységformák

Kulturált nyelvi magatartás

Az egyéni, a kisközösségi, a nyilvános, a közéleti és a tömegkommunikációra vonatkozó ismeretek összefoglalása és alkalmazása a nyelvhasználatban minden beszédhelyzetben és a szépirodalmi nyelvi jelenségek megítélésében, a saját nyelvi teljesítmény csiszolásában, az önkorrekcióban.

Kommunikatív szempontok tudatos alkalmazása a különféle szövegek elemzésében, értékelésében: a kommunikációs funkció, előfeltevések, tudáskeret, pragmatikai jelentés stb. megítélésében.

Az irodalom létformáját figyelembe vevő olvasói magatartás, érzelmi és értelmi érvekkel alátámasztott véleményformálás, a vélemény tárgyszerű megfogalmazása.

Szövegértés

Kritikai érzék különféle műfajú és témájú szövegek magvasságának, koherenciájának, szerkezeti és stiláris minőségének mérlegelő értékelésében, a szerzői előfeltevés, vélemény fölismerése, rekonstruálása.

Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok alapján az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi háttérének és a szöveg jelentésének önálló feltárása, megvitatása.

Egyszerűbb irodalomelméleti, nyelvészeti szakszövegek olvasása, földolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba.

Annak alkalmazása, hogyan hat egymásra a szöveg és az olvasó világismerete (előzetes tudása, élettapasztalata, érzelmei, képzeleti).

Nyitottság a jelenkori irodalmi szövegek befogadásában, megértésében a szokatlan szerkezetű, nyelvhasználatú művek, a magyar és az európai szöveg hagyományt újraíró, újraértelmező művek befogadása iránt.

Szövegalkotás

Adott vagy önállóan megnevezett probléma többoldalú megközelítése, földolgozása a tárgyalási szempontok sokfélesége közötti mérlegelés, a döntés indoklása.

Gyakorlottság az értekezés és esszé írásában megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban.

A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles, lényegre törő szóbeli előadás különféle közlésformákban (ismertetés, összehasonlítás, kifejtés, összegezés).

Az irodalmi és más olvasmányok széles választékát magában foglaló tájékozottság és személyes érintettség kifejezése a műfajnak, a témának, a címzettnek megfelelően szóban és írásban.

Tanulási képesség

A továbbtanulásra való fölkészülésként egyéni kutatómunka alapján nagyobb lélegzetű dolgozat megírása: a könyvtárhasználat, szakszerű anyaggyűjtés, rendezés, kidolgozás, forrásjelölés tudásanyagának hasznosításával.

Önálló tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyvismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében.

Tematikus tájékozódás nyomtatott és elektronikus ismeretterjesztő információforrásokban (például irodalmi adatbázisok, CD-ROM, magyar elektronikus könyvtár), irodalmi és más kérdések megvitatásához információk kiválasztása és újrarendezése.

Erkölcsei dilemma, irodalmi élmény értelmezéséhez, megvitatásához érvek felkutatása, válogatása, értékelése.

A magyar nyelv életének, rendszerének ismerete

Általános nyelvészeti ismeretek felhasználása a nyelvszemlélet tudatosításában, a konkrét nyelvi jelenségek helyes megítélésében.

Nyelvművelő kérdések szakszerű megválaszolása annak tudatában, hogy a nyelv jelen állapota nyelvtörténeti fejlődés eredménye, hogy a szinkrónia és diakrónia, valamint a nyelvi rétegzettség és a társadalom rétegzettsége elválaszthatatlan egymástól.

Kellő tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között.

A magyar nyelv történeti korszakairól szerzett tudás összekapcsolása az irodalomtörténeti tanulmányokkal.

Ismeret és véleményalkotás a nyelvtervezés néhány alapvető kérdéséről (nyelvvédelem és nyelvművelés).

A magyar nyelv eredetéről kialakított elméletek ismeretében elhatárolódás a tudománytalan nyelvrokonítástól, de nyitottság az újabb tudományos kutatások irányában.

A nyelvtörténeti és leíró nyelvtani ismeretek birtokában felelős magatartás a magyar nyelv értékeinek őrzésében, aktív védelmében.

A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanulnak áttekintésével fölkészülés az érettségire és a továbbtanulásra.

Irodalmi kifejezésformák

Az olvasott művekben a téma, a kompozíció, a nyelvhasználat, a motívumok összefüggései; a szépirodalom nyelvének megváltozását jelző jelenségek megfigyelése.

Az elemzési jártasság fokozatos bővítése a tanult szövegtani, jelentéstani, stilisztikai, retorikai ismeretekkel.

Következtetések megfogalmazása az újonnan olvasott művek műnemi, műfaji sajátosságaiból, irányzati, egyedi stílusbeli jellemzőkből, előadásmódból, versformákból – szakszerű fogalomhasználattal.

Műnemi, poétikai stb. fogalmak változó jelentésének megfigyelése, bizonyítása a műnek, témának és a kontextusnak megfelelő alkalmazással.

Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése, történeti változásainak vizsgálata.

A művészeti ágak (irodalom, zene, építészet, képzőművészet, színház, film) kölcsönhatásának bemutatása példákkal.

Világzemplélet, filozófia, magatartásforma koronkénti meghatározottságai és művészi megjelenései: legalább egy korszak két művészeti ágának, tematikus és kifejezőmódbeli sajátosságainak összehasonlítása.

Az olvasott-látott művekhez kapcsolódó színházi konvenciók alapján korok színházának bemutatása.

Irodalmi műveltség, ítélőképesség, erkölcsi érzékenység és tudatosság

Életművek, szerzői portrék ismeretének bizonyítása.

Néhány szerző (például József Attila, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály) utóéletének, hatásának megfigyelése az irodalmi hagyományban, a kortárs irodalomban, művészetben.

Jellegzetes tendenciák, magatartásformák megfigyelése, megvitatása a közelmúlt és a jelenkor problémáinak megjelenítésében.

Az irodalmi szövegek egymásrautaltságát és összekapcsolódását bizonyító kortárs irodalmi szövegek gyűjtése, megfigyelése, a rájátszás, az evokáció bizonyítása.

Annak néhány példával bizonyítása, hogy az irodalom egyrészt folyamatos, másrészt történetileg változó hagyomány.

A magyar irodalom korszakainak főbb jellemzői: tények és példák az olvasott művekből.

Alapvető kronológiai és irodalmi topográfiai tájékozottság.

Életművek és műalkotások gondolati, tematikus, motivikus összevetése.

Önálló tájékozódásra törekvés a kortárs kultúrában .

Tájékozódás a régió, a település kulturális, irodalmi hagyományaiban a helyi kultúraközvetítő intézmények körében.

Az irodalom határterületeinek bemutatása néhány példával: művek és műfajok, amelyeknek érintkezési pontjai vannak más művészetekkel, továbbá azok a kialakult vagy formálódó „műfajok”, amelyek kívül esnek az esztétikai értékítélet határán, de befolyásolják az ízlést és a világképet (pl. folklór, tömegkultúra, zene).

A szórakoztató irodalom vonzerejének és csapdáinak megfigyelése, értelmezése, tipikus műfajainak, helyzeteinek, motívumainak bemutatása.

Témakörök és tartalmak

Témakörök	Tartalmak
Általános nyelvi ismeretek	A nyelv mint jelrendszer. A beszéd mint cselekvés. Nyelv és gondolkodás, a magyar nyelv és kultúra viszonya. Az európai nyelvcsaládok, nyelvtípusok.
A magyar nyelv története	Változás és állandóság a nyelvben. A magyar nyelv eredete, rokonsága, érintkezése más nyelvekkel. Az összehasonlító nyelvtudomány módszerei. A magyar nyelv fő nyelvtörténeti korszakai. A jelentésváltozások. A magyar helyesírás történetének főbb állomásai.
Nyelv és társadalom	Fejlődési irányok, változások a mai magyar nyelvben. Nyelvünk helyzete a határon túl. A nyelvtervezés elvei és feladatai.
Az anyanyelvi ismeret-	A kommunikáció tényezői és funkció. Az igényes egyéni és közösségi kommuni-

Témakörök

Tartalmak

tek összefoglalása és rendszerezése

kációs magatartás követelményei. A nyelvi szintek grammatikája (hangtan, szó- és alaktan, mondattan). A szöveg fogalma. A különféle szövegfajták tartalmi és formai jellemzőinek kapcsolata a kommunikációs folyamattal. Az esszé.

Babits Mihály

Jellemző témák, verstípusok, korszakok az életműből (legalább hat mű), egy tanulmány (esszé) vagy néhány esszérészlet.

Kosztolányi Dezső

Jellemző műfajok és témák az életműből (öt vers, legalább két novella, egy regény és egy esszé vagy néhány esszérészlet).

A 20. század világirodalmából (epika és líra)

Két epikai mű a 20. század világirodalmának egy-két jelentős szerzőjétől (pl. Proust, Kafka, Thomas Mann, Babel, Bulgakov, Hemingway, Camus, Garcia Marquez, Borges vagy Hrabal műveiből). Ízelítő a század lírájából, pl. Garcia Lorca, Eliot, Paszternak, Kavafisz vagy Benn költészetéből (összesen két-három vers).

József Attila

Jellemző témák, verstípusok és korszakok – legalább nyolc mű.

A két világháború közötti magyar irodalom néhány nagy alakja

Németh László (egy regény vagy egy dráma, esetleg részletek; ízelítő az esszéíró munkásságából). Szabó Lőrinc (négy-öt vers). Illyés Gyula (egy prózai mű és legalább egy vers az általános iskolában tanultakon kívül). Márai Sándor (egy mű vagy több műrészlet), Radnóti Miklós (négy vers, egyikük ekloga).

Szerzők és művek a 20. század második felének magyar próza- és drámaidőműjéből

Ottlik Géza: Iskola a határon, továbbá még egy regény és egy novella a 20. század második feléből. Örkény István (egy dráma és néhány egyperces).

Fejezetek a modern dráma történetéből

Pl. Az analitikus dráma (Oidipusz király, Vadkacsa, Az ügynök halála) vagy a várakozás drámái (Három nővér, Az éjjeli menedékhely, Godot-ra várva). Vagy pl. Brecht, Beckett vagy Dürrenmatt egy-egy műve.

Művek és portrék a 20. század második felének magyar lírájából

Weöres Sándor (legalább három vers); Pilinszky János (legalább három vers); néhány mű a század második felének valamely jelentős lírai életművéből pl. Vas István, Nemes Nagy Ágnes, Nagy László, Szilágyi Domokos verseiből vagy a kortárs lírából.

Fogalmak

Jel, jelrendszer, beszédett; indoeurópai nyelvek, finnugor nyelvcsalád, a főbb nyelvtípusok; összehasonlító nyelvtudomány, diakrónia, szinkrónia; nyelvemlék, szórványemlék, vendégszöveg, kódex, ősnymtatvány; ősi szavak, jövevény- és idegen szavak, belső keletkezésű szavak; a magyar nyelv történeti korszakai: nyelvemléktelen kor, ősmagyar, ómagyar, középmagyar kor, nyelvújítás, újmagyar kor, mai nyelvhasználat, kevert nyelvűség, kettős nyelvűség, kétnyelvűség.

Egzisztencializmus, posztmodern, tömegkultúra, virtualitás; ekloga, idill, bukolika, tárgyias költészet, négysoros, egysoros, hosszú vers; szonettciklus; esszéregény; abszurd dráma, epikus dráma és színház; szociográfia; utópia, ellenutópia, napló; komplex kép, síkváltás, archetípus, toposz, mítosz, parabola, abszurd; szubjektív idő, objektív idő.

(4) Értékelés: a továbbhaladás feltételei

A megértést biztosító olvasni tudás; törekvés a rendezett, olvasható írásképre, megfelelő helyesírásra minden írásbeli munkában. A páros, a kisközösségi, a magán- és közéleti kommunikációról, a tömegkommunikációról tanultak alkalmazása az egyéni nyelvhasználatban, a különféle szövegműfajok értelmezésében.

Új szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek megértése. Világos felépítésű, szabatos szöveg alkotása a mindennapi élet problémáiról, irodalmi élményekről szóban és írásban. A könyvtár lehetőségeinek felhasználása önálló feladatok megoldásához: szakszerű anyaggyűjtés, -feldolgozás, idézés.

Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, típusáról, helyéről a világ nyelvei között, a magyar nyelv legfőbb történeti korszakairól, példák bemutatása a legfőbb nyelvi változásokról.

Nyelvtörténeti és irodalomtörténeti tanulmányok birtokában az olvasott irodalmi és nem irodalmi művek társadalmi-történelmi hátterének és a szöveg jelentésének értelmezése. Értekezés és esszé írása megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban. A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles szóbeli előadás, ismertetés, összegezés. Különböző korokban keletkezett alkotások tematikai, poétikai szempontú összevetése.

Életművek ismeretének bizonyítása: az alkotói pálya jelentős irodalomtörténeti tényeinek, tematikai, formabeli változatosságának bemutatásával. Művek közötti kapcsolatok, témák, fölismerése és értékelése. A pályakép néhány tematikus, műfajbeli, tartalmi változásának bemutatása, összhangban az egyes életművek sajátosságaival. Néhány korábban tanult szerző 20. századi utóélete, hatása az irodalmi hagyományban. Portré: a szerző és műve, az életmű jellemző témáinak, műfajainak bemutatásával.

1. sz. melléklet

OSZTÁLYZÁS

Az Európai Iskolák Általános Szabályzatának 60. cikke – Értékelés

Osztályozási rendszer: Az értékeléshez a tanárok 0-tól 10-ig terjedő osztályozási skálát használnak. A következő táblázat a tanuló osztályzata és teljesítménye közötti kapcsolatot mutatja.

MEGHATÁROZÁS (teljesítmény)	OSZTÁLYZAT
A teljesítmény kivételesen kiemelkedő szinten megfelel a tantárgy és a téma követelményeinek. A 10-es osztályzat nem jelenti azt, hogy a tanuló teljesítménye teljesen hibamentes, de minden tekintetben kiváló teljesítménynek felel meg.	9-10
A teljesítmény teljes mértékben megfelel a tantárgy és a téma követelményeinek.	8-8,9
A teljesítmény egészében megfelel a tantárgy és a téma követelményeinek.	7-7,9
A teljesítmény, annak ellenére, hogy kétségtelenül mutat hiányosságokat, egészében még mindig megfelel a tantárgy és a téma követelményeinek.	6-6,9
A teljesítmény nem felel meg a tantárgy és a téma követelményeinek, viszont a szükséges alapismeretek jelen vannak, és a gyengeségeken belátható időn belül javítani lehet.	4-5,9
A teljesítmény nem felel meg a tantárgy és a téma követelményeinek, mivel az alapismeretek olyan hiányosak, hogy a gyengeségeken csak viszonylag hosszú időn belül lehet javítani.	2-3,9
A teljesítmény nem felel meg a tantárgy és a téma követelményeinek, mivel az alapismeretek olyan hiányosak, hogy a gyengeségeken belátható időn belül nem lehet javítani.	0,1-1,9
Erre az értékelésre akkor kerül sor, ha üres lapot vagy elfogadhatatlan munkát adnak be, ha hiányzik a válasz vagy a gyakorlati munka, illetve csalás esetén.	0